

זאת ה'תורה

שבת פרשת כי-תבוא תשע"ט

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב **יצחק גינזבורג** שליט"א

גַּל עֵינַי וְאַבְיָטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרַתְךָ

13

תעשה מה שמתאים לך

קצר
ואעניין

אנחנו מתאימים
נקודה מעובדת

03

ארבע מהפכות
המהפכה השניה 34

אהבה אמיתית
הילולת רבי בונים מפשיסחא

04

הסיפור החסידי
רבי מיכל מזלוטשוב 37

הארץ העליונה והארץ התחתונה
אוה"ח על הפרשה

16

מענות ותשובות
תשובות הרב לשואלים 39

הניגון החסידי
ניגון 435

22

האקדמיה התורנית
אמונה ואמנות 41

חידוש העולם בנפש האדם
כש"ט אות יא

23

רמז בפרשה
כי תבוא 44

פרקי אבות
פרק ג משנה ז

30

המדור *אולדים*
"מרב כל" 45

מעין גנים
הר עיבל - הר השמחה

31

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל קוראי ואביטה די בכל אתר ואתר, **שבת כי-תבוא** בפתח ואתה עוד גליון נפלא ומלא בכל טוב עם כמה **חידושים יקרים** בתקוה שיתרמו לכולנו בהבנת והפנמת השיעורים והחידושים הגנוזים בהם, כפי שיפורט לקמן.

השבוע בגליון:

נפתח עם **נקודה מעובדת** משיעור המלמדת אותנו איך יודעים **שאנחנו מתאימים**. על התאמה פנימית בין בני זוג ועל ההתאמה שלנו לארץ ישראל ולמצוות. משם נעבור לשיעור — **אהבה אמיתית** — שיעור על תורה של רבי שמחה בונים מפשיסחא, שנלמד במוצאי יום ההילולא שלו, י"ב אלול, בו מבאר הרב מהו יחוד אמתי בין איש לאשתו, בין אדם לדבר מצוה ובין עמ"י לא"י. המאמר הבא הוא המשך אותו שיעור, בו נלמד ביאור אור החיים הקדוש על פרשת כי תבוא העוסק **בארץ העליונה והארץ התחתונה** — ובו מבאר אה"ח ארבע מצוות הכרוכות בכניסה לארץ, אותן מקביל הרב כדרכו לארבע אותיות שם הוי' ב"ה ומשם עובר לבאר את הכניסה לארץ כביאת הנשמה לארץ העליונה ומסביר את היחס בין הבעש"ט לאה"ח הקדוש. בסוף השיעור מובא **הניגון החסידי**, ניגון מספר **435**. את חלק השיעורים נסיים עם **ביאור על אות יא בכתר שם טוב** [לכבוד ח"י באלול שאך חלף עבר לו] **חידוש העולם בנפש האדם**. תורה יסודית על תיקון הנפש לפי סדר הספירות. **שימו לב:** **בשיעורים הראשון והשלישי, נוספו שני חידושים מאירים**. האחד, לאורך השיעור פזורים ציטוטים נבחרים מקטעים מעניינים ויסודיים בשיעור. השני, בסוף השיעור, נוסף סיכום קצר של נקודות חשובות מהשיעור בעבודה ונקודות להמשך התבוננות עצמית. אהבתם? יש הערות? ספרו לנו על זה. בהצלחה.

בפרקי אבות נלמד את **משנה ז בפרק ג, "תן לו משלו, שאתה ושלך שלו..."**. על עבודות הבטול והשפלות הנלמדות ממשה רבינו ודוד המלך. **במעין גנים** נלמד על **הר עיבל — הר השמחה**, על העומק שבקללה, על הפיכת החושך לאור ועל א"י שנקנית ביסורים. **בארבע מהפכות** נתחיל בשעט"מ עם **המהפכה השניה** — לימוד תורה כ'מקצוע' וקבלת תשלום עבורו. על דעת הרמב"ם האוסר זאת, ועל הגבול הדק בין חילול ה' ליקידוש ה'. **בסיפור החסידי** נקרא על בעל ההילולא של כ"ה באלול, **רבי יחיאל מיכל מזלוטשוב**. **במענות ותשובות** נקרא על חינוך ילדים, עבודת ה' פרטית ועוד. **באקדמיה התורנית** נקרא על הקשר בין אמונה לאמנות. **וברמז בפרשה** על רמזי פסוקי התוכחה. נסיים כתמיד עם **רזי במדור לילדים**, והפעם נלמד על מידת השמחה — **"מרב כל"**.

הודעה חשובה: במוצאי שבת בשעה 22:30 תתקיים התוועדות סליחות עם הרב בבית הכנסת אור הצפון בתל אביב, רחוב ז'בוטינסקי 79. סליחות בשעה 00:45 (עזרת נשים פתוחה).

שבת שלום ומבורך, המערכת

לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il

עריכה: אביב מואיל | **עיצוב:** דעה 3 | אביחיל | **מערכת:** הרב יוסי פלאי, בעז יעקבי ואיתאל גלעדי

אנחנו מתאימים!

"פתחי לי אחתי [תחושת קשר טבעית, בתחום המוטבע שבנפש] רעיתי [אהבה רגשית, בתחום המורגש שבנפש] יונתי [קשר של מוחין, בתחום המושכל שבנפש] תמתי [חבור בעל-מודע]". המדרגה העליונה, החיבור התמים והשלם ביותר, היא "תמתי" – תאומתי", התאמה מלאה של נפשות תאומות. אותה התאמת-אמת – שיש בה תחושת אהבה וחביבות, וגם דחף למימוש היעוד והשליחות האמתיים – מופיעה בתחומים נוספים:

בהתאמה בין עם ישראל לארצו: הקשר שלנו לארץ אינו קשר נדל"ני אינטרסני, או אפילו קשר בטחוני מאולץ, אלא אהבה ותחושה שאנו מתאימים לארץ והארץ מתאימה לנו, דווקא בארץ ובאמצעותה אנו יכולים לחשוף את טבענו האמתי ולממש את יעודנו, וגם הארץ נותנת את תנובתה רק כאשר אנו עליה. כך מתגלות גם השליחות האישית והמצוה המיוחדת ("הזהיר טפי") של כל יהודי: ב"מצוה לשמה" מורגשת חביבות והתאמה, בלי מחשבה על שכר או שיקולי תדמית (כולל שיקולים קדושים-לכאורה של חיפוש מדרגות גבוהות בעבודת ה'). מתוך עיסוק כזה בכל המצוות (כל מצוה בזמנה), גם הגורל-היעוד של הנשמה מופיע בנעימות והתאמה של "חבלים נפלו לי בנעימים אף נחלת שפרה עלי". דווקא כשפועלים כך – מתוך אמת פנימית, מתאימה ומיושבת – ניתן לממש את כחות הנשמה, לפרות ולרבות במציאות, להוליד את ניצוץ המשיח שבכל אחד ואחת ולהביא את הגאולה האמתית והשלמה.

כיצד מודדים 'התאמה' בין בני זוג? בעולם המודרני, פעמים רבות שהמושג התאמה אינו אלא כסות להשקפה אגוצנטרית ונצלנית – ציפיה שבן הזוג יתאים לי ולצרכי, יספק את היצרים והמאוויים המניעים לחיפוש זוגיות ויענה על האינטרסים שלי. אנשים הגונים, שאינם רוצים לנצל את הזולת, יסבירו שמדובר בסופו של דבר במערכת הדדית – אני מספק את צרכי הזולת והוא מספק את צרכי שלי, וכאשר שנינו מרוויחים יש בסיס איתן לזוגיות. אמנם, במבט של תורה, התאמה זו כולה היא בגדר "אהבה שהיא תלויה בדבר" ואינה יכולה להביא ליחוד גמור בין בני זוג.

אפשר לחשוב שהכי טוב שבני זוג לא יבדקו התאמה ביניהם אלא יגשו לנישואין "לשמה" בלבד, אז חיי הנישואין הם מתוך 'התפשטות הגשמיות' וויתור מתמיד לשם שמים. אכן, התורה פותחת "בראשית ברא אלהים", סופי תיבות **תאם**, ללמד שהתאמת-אמת היא יסוד הכל (החל משידוך "את השמים ואת הארץ"). יחוד גמור תלוי ב"אהבה שאינה תלויה בדבר" – אהבה אמתית, פשוטה ותמימה, בין בני הזוג היא הבסיס לחיי הנישואין.

האהבה וההתאמה בין בני הזוג אינן 'שוקטות על השמרים' – הן דוחפות לדבקות שתכליתה הולדה, בגשמיות וברוחניות. כאשר בני הזוג 'נדלקים' בספונטאניות על יעדים משותפים – רצון לממש יחד את כחות החיים הטמונים בהם – אות הוא שאכן יש ביניהם התאמה. השאיפות המשותפות מבטאות את הרובד העל-מודע בנפש, שהוא הקומה העליונה בסולם מדרגות הנישואין שבפסוק

אהבה אמתית

לימוד במשנת רבי שמחה בונים מפשיסחא

קיצור מהלך השיעור

במוצאי הילולת הרבי ר' בונים מפשיסחא, 'ראש לאריות' של חסידות פולין, לימד הרב תורה ופהפיה וחריפה מתוך הספר "קול שמחה". תורה זו, האופיינית לאמת הפשיסחאית, פותחת – אולי קצת במפתיע – בהגדרת היחוד הגמור בין איש ואשה, יחוד הנובע מאהבה פשוטה (שאינה תלויה בתקוה לתועלת צדדית, כמו כסף, יפי או משפחה) ומלווה רצון לקיים את מצוות ה' בהולדת ילדים. אותו יחוד גמור צריך להתחולל גם בין עם ישראל לארצו, שנמשלו לחתן וכלה, ואולי מפתיע עוד יותר – בין היהודי לבין המצוה היחודית המיועדת לו, דרכו המתאימה בעבודת ה'. בהתאמת-אמת האדם 'נופל' על הבעשערט שלו ברצון טוב ובמציאת חן – "חבלים נפלו לי בנעימים, אף נחלת שפרה עלי" – ואז גם יש פירות טובים ומוצלחים לעבודתו.

הקדמה לתורה העיקרית, בפרק ג של השיעור, בפרק א מובאים דברי המדרש עליו מוסבת התורה. פרק ב הוא ביאור חלקה הראשון, בו עולה שתוקף התהו של ארץ ישראל צריך להשמר גם לאחר כיבושה על ידי טבע התיקון של עם ישראל, וכך גם בעולם התשובה – אל לו לאופי התיקון של המקרב 'לקלקל' את תוקפו הטבעי של ה'צבר' שחוזר בתשובה.

אותו צריך לפתוח את המדרש. גם הווארקער, התלמיד שלו, לימד כל יום מדרש רבה – אצלו המדרש היה עיקר הלימוד ברבים. המדרש³ אומר:

הפלת שר הארץ לפני ישראל

"זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה" [לשון מיוחדת, משמע שהארץ 'נופלת']. וכי הארץ גופלת? והלא כתיב [בדיוק להיפך]: "והארץ לעולם עומדת!" אלא כשבאו המרגלים והוציאו דבה על הארץ כעס עליהם משה. אמרו לו כל ישראל: משה רבינו, אילו היו המרגלים שנים שלשה בדין הוא שנאמין, שנאמר "על פי שני עדים או שלשה עדים"

א. "זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה" מדרש רבה על הפסוק "הארץ אשר תפול לכם"

עכשיו הגיעו כמה חברים מפשיסחא, מהרבי ר' בונים, שהיום – י"ב – היארצייט שלו. לכבוד זה נקרא משהו ממנו. פתחת את הספר קול שמחה בלי לכוון, ונפתח לי במסעי – "זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה ארץ כנען לגבלתיה"⁴, נושא מאד אקטואלי. רוב הדרושים שלו הם על פי מדרש רבה – לא תמיד מצטט את כל המדרש. כדי להבין

נרשם ע"י איתיאל גלעדי. לא מוגה. מוצאי י"ב אלול ע"ט – כפ"ח.

א במדבר לד, ב.

ב במדבר רבה כג, ו.

לבוא, ושם כתוב "ובהפילכם את הארץ בנחלה תרימו תרומה להוי' קדש מן הארץ וגו'".¹ אומר המדרש:

כתיב "בהפילכם את הארץ" [היינו חלוקת הארץ]. זהו שאמר הכתוב "חבלים [חלקי ארץ] נפלו לי [פסוק נוסף, מתהלים]. "חבלים נפלו" ראשי תבות חן, יש כאן רמז למציאת חן, וכמו שיתבאר. [בנעימים [נעים לי, וכפי שנראה שמפרש "בזכות הנעימים"]. אף נחלת שפרה עלי [הנחלה שקבלתי יפה לי, תענוג לי, מתאימה לי].

"חבלים נפלו לי", אלו י"ב שבטים [שכל שבט יקבל את חלקו לעתיד לבוא], לפי שנתחלקה הארץ לי"ב שבטים, שנאמר "גה גבול אשר תתנחלו את הארץ לשני עשר שבטי ישראל" [פסוק ביחזקאל באותה פרשה' – פעם אחת בתנ"ך שכתוב "גה" במקום "זה". יש עוד כמה פעמים ש-ז ו-ג מתחלפות, אבל זו הכי חשובה. מצביע על הארץ "גה גבול וגו'" – כל שבט מקבל את החלק שלו, החבל שלו].

"בנעימים", בזכות התורה [כמו שהרבי

ה יחזקאל מה, א.

1 ו תהלים טז, ו. "חבלים נפלו" = 256 = 16 ברבוע כו, אהרן כה"ג, שושבינא דמטרוניתא. "חבלים נפלו לי" ראשי תבות נחל, לשון נחלה – "אף נחלת שפרה עלי". "חבלים נפלו לי" = הארץ, נחל יצחק.

2 ז מ, יג. "גה" ראשי תבות "גבול... הארץ", "גה גבול... הארץ" = משה = חזק חזק חזק. 'חזקה' של חזק, רמז לתוקף ארץ ישראל הנתקן על ידי תקיפות הבטול של משה רבינו ותורת משה, וכמו שיתבאר. "גה גבול" = 49, 7 ברבוע, מדה שלמה (רק האות ג ב-ג דרגות התפתחות, שרש מילוי מילוי המילוי, כנגד נקודה קו שטח = 343 = 7 בחזקת ג. "גה גבול" ב-ג דרגות התפתחות הנ"ל = 2800 = 7 פעמים 400, 20 ברבוע).

במספר קדמי, "גה גבול" = יוסף (ו"פ הוי", ממוצע כל אות של "גה גבול" במספר קדמי, והוא היהלום של זה), רמז לסוף הפסוק, "גה גבול... שבטי ישראל יוסף חבלים", ופירש"י "יוסף יטול שני חלקים אחד למנשה ואחד לאפרים". לפי זה יש לומר ש"חבלים נפלו לי בנעימים" רומז בפרט ליוסף, ה'צדיק יסוד עולם', שיזכה ל"חבלים" – "מיעוט רבים שנים". אך ראה מלבי"ם שמפרש ש"יוסף חבלים" מתיחס לכל "שני עשר שבטי ישראל".

[הרי המרגלים נשלחו לספר לעם ישראל את התרשמותם מהארץ וכך עשו, ואפילו אם היו רק שנים או שלשה היינו צריכים לקבל את חות דעתם ככל עדות בשנים או שלשה, ו[הרי הן עשרה, "אנה אנחנו עולים אחינו המסו את לבבנו לאמר עם גדול ורם ממנו", כביכול אין בעל הבית יכול להוציא כליו משם [דורשים את המלה "ממנו" – "כי חזק הוא ממנו" – על ה' יתברך].

מה עשה הקב"ה? נטל שר הארץ [לכל ארץ יש שר, וגם כאן, ובהיות שבארץ היו שבעה עממין היה שר לכל עם ושר אחד כללי לכולם, לכל הארץ]. וכפתו והפילו לפניהם, שנאמר "ראה נתן ה' אלהיך לפניך את הארץ" [אם כן, מפרש שהארץ נופלת היינו שהשר של הארץ נפל לפניהם]. וכי לפניהם היתה? [מה פירוש "לפניך את הארץ"?] אלא שהפיל שרה [והוא היה לפנינו, ועליו כתוב "ראה נתן הוי' אלהיך לפניך את הארץ"]. ואומר להם "עלה רש... אל תירא ואל תחת" [פסוק שמופיע בדברי משה רבינו לפני סיפור המרגלים, כשהוא חוזר עליו במשנה תורה²]. לא מן הנפילים [ושם ראינו את הנפילים בני ענק מן הנפילים¹]. ולא מן עם רב [עם גדול ורם ממנו].

"חבלים נפלו לי בנעימים"

אחרי שהמדרש מפרש את "זאת הארץ אשר תפל לכם בנחלה" על הפלת השר והאמירה "ראה נתן ה' אלהיך לפניך את הארץ", הוא מביא עוד פסוקים שיש בהם לשון נפילה ביחס לחלוקת הארץ. בסוף ספר יחזקאל יש נבואה על המקדש השלישי וגם על חלוקת הארץ לרצועות לכל שבט לעתיד

ג דברים א, כא.

ד במדבר יג, לג.

לי. אני לפי מדת ארץ ישראל וארץ ישראל בדיוק לפי מדתי, וכך אני נאה ומתלבש בלבוש נאה.]

וכן הוא אומר "צדק לבשתי וילבשני". איוב היה 'בחור טוב' והתייסר, ולא ידע למה. הוא אמר – לא מגיע לי, אני 'בחור טוב'. כשרוצה לתאר עצמו כ'בחור טוב' הוא אומר "צדק לבשתי וילבשני"³. בכל דבר אפשר להתלבש, אם אתה עושה משהו במסירות, אתה מתלבש בתוכו. אתה נמצא בישיבה, מורה בישיבה, אתה צריך להתלבש בזה – השאלה אם הלבוש מתאים לך. כמו שהוא אמר קודם, יש אחד נאה והלבוש כעור ויש אחד הפוך, שהוא כעור והלבוש נאה. אומר איוב "צדק לבשתי וילבשני", התלבשתי במדת הצדק, עשיתי צדקות ודברים טובים, "וילבשני" – הצדק לבש אותי. אנחנו כל כך תואמים שכל אחד לובש את השני – זוג מן השמים. כך צריך לעשות בכל דבר שאתה עושה, כל שליחות – להרגיש שאנחנו זוג מן השמים, בעשערט, בדיוק מתאימים אחד לשני. כך טוען איוב לה' – הכי טוב ככה. עד כאן דברי המדרש, כבר מרגישים שיש פה משהו מיוחד בדברי חז"ל. הוא מפרש כל חלק בפני עצמו – בתורה בפני עצמה בספר – כאשר לענייני החלק השני הוא העיקר.

ב. תוקף הארץ

כיצד ניתן לכבוש את הארץ התקיפה?

בכל אופן, נתחיל מהחלק הראשון: במדרש זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה וכי הארץ נופלת והלא כתיב והארץ לעולם עומדת אלא כשבאו מרגלים כו' אלא משהפיל שר אמר כו' אל תירא מן הנפילים ע"ש. נראה, שהיה קשה להמדרש, שכתוב

אומר⁴ שבשביל גאולה ומשיח צריך ללמוד עניני גאולה ומשיח – כפי שאנחנו מנסים לעשות – והלימוד צריך להיות נעים לחך, **חך מה**.] שואמר [משלי כב, יח] כי נעים כי תשמרם בבטנך [צריך לשמור את דברי התורה בקרבי, בתוכי]. יכונן יחדיו על שפתיך [שכל הזמן השפתיים דובבות דברי תורה. בזכות זה כל אחד מקבל את חלקו בארץ, "חבלים נפלו לי"].

"אף נחלת שפרה עלי" – התאמת הארץ לעם ישראל

המדרש ממשיך לבאר את חלקו השני של הפסוק בתהלים: יש אדם שהוא נאה [בחור נחמד, נאה, יפה תאר]. ולבושו כעור [לא תואם לו]. הוא כעור ולבושו נאה [יש הפוך, שלאדם מכוער יש לבוש מאד נאה]. וישראל הם נאים לארץ והארץ נאה להם [כאן ממשיל את הארץ ללבוש שלנו. כפי שנראה, ארץ ישראל היא האשה שלנו – כמו שאומר הפסוק "יבעלך בניך"⁵ – והיא גם הלבוש שלנו. באמצעות הלבוש שלך אתה מופיע כלפי חוץ. ה' רוצה שנתלבש בארץ ושאלה יהיו הפנים שלנו כלפי כל העולם. אנחנו נאים בארץ והארץ שלנו היא הכי נאה, הכי יפה בעצם, הכי תואמת אותנו, "מצא מין את מינו", וככה צריכים להופיע בעולם]. לכך כתיב "אף נחלת שפרה עלי" [מפרש "שפרה", כמו המילדות העבריות שפרה ופועה, שפרה על שם שמשפרת את הולד⁶, לשון יפי והתאמה – "שפרה עלי" היינו שתואם אותי, מתלבש עלי בדיוק לפי המדה, אני נאה לה והיא נאה

ח שיחת תזו"מ נ"ב.

ט ישעיה סב, ה.

י שמות א, טו.

יא סוטה יא, ב.

לא יצמח משיח, שהוא דווקא אורות דתהו בכלים דתיקון").

שמירה על תוקף הארץ

שוב, הוא אומר ששאלת המדרש היא על ההוה אמינא שתהיה כזו נפילה לפני הכיבוש, אותה דוחה המדרש:

והא כתיב והארץ לעולם עומדת וכו' [היא לא תפול מהתוקף שלה, אלא תשאר עומדת ונצבה - עומדת חזק. צריך להכנס לתוך הראש שלו, איך הוא קורא את המדרש]. זה על ארץ הקדושה, שאין לה נפילה ממדריגתה, כידוע ליודעי מדע [ארץ ישראל אף פעם לא נופלת מהתוקף שלה, אפילו בגלות - יש משהו תקיף בארץ ישראל. אפשר לומר שהן לטוב והן למוטב - אתה בא לכאן ואתה פוגש תקיפות, ואם אתה באמת בחור רך אולי זה לא מתאים לך. פה זה מקום של תוקף, והיא לא נופלת אף פעם מהתוקף שלה].

אי אפשר לומר שלארץ יש נפילה, אז צריך לומר שהנפילה הולכת על משהו אחר. קודם מסביר שהנפילה הולכת על הגורל - ה'בעשערט' שאמרנו קודם, כמו שידוך, שכל אחד מקבל משהו שבדיוק מתאים לו, בדיוק מתלבש עליו. זהו הווארט כאן, לא לחשוב שיש נפילה, כדי שאנחנו - עולם התיקון, אורות מועטים וכלים מרובים - נירש את הארץ צריכים להפיל אותה מתוקפה (ח"ו):

לזה מפרש המדרש, שלשון תפיל הוא על ענין הגורל, כמו שכתוב [תהלים טז, ו], חבלים נפלו לי בנעימים, והארץ תהיה

אומר זאת הארץ אשר תפול שמשמע שהארץ יהיה לה [אז] נפילה ממדריגתה [משמע שתוך כדי כיבוש הארץ על ידי יהושע] הארץ תפול ממדרגתה - צריך להסביר מה הכוונה: דהיינו שלא תהא בתוקפה כמו עתה אז תוכלו לכבוש אותה.

היו אז בארץ שבעת העממים, אותם אנו מצווים לגרש ולהחרים - "לא תחיה כל נשמה"⁹. התהוות שבעת העממין היתה משבירת שבעת המלכין-קדמאין דתהו, ויש איזו התאמה ביניהם לבין התוקף של הארץ, שלכן "ברצונו נתנה להם"¹⁰. באמת, הארץ שלנו תקיפה, לכן יש ביטוי בחז"ל "תקיפי דארעא דישראל"¹¹ - לרבנים כאן, הרבנים הצדיקים האמתיים, יש תקיפות מיוחדת דקדושה. תוקף היינו אורות דתהו.

בכל אופן, אנחנו, בני יעקב - שייכים לתיקון. יעקב הוא תיקון ועשו הוא תהו. בתיקון יש איזו חלישות שנפעלת באורות. לכן ישנה הוה אמינא לחשוב שלפני שנוכל לרשת את הארץ

צריך קצת לנטרל את תקיפות הארץ. אפילו בטבע הגשמי של הארץ יש תוקף, שיכול להתאים לכנענים, אבל לא מתאים לנו - לכן לכאורה צריך לפעול משהו לרכך את הארץ לפני שנוכל לרשת אותה, לומר "לחיים ולברכה", **לב-רכה**, לרכך את הלב, כמו שכתוב בחסידות¹². נראה שצריך להקדים לכיבוש הארץ פעולת ריכוך, אבל חבל - כי היא תגרום לויתור על תוקף התהו (ומכך

יג דברים כ, טז.

יד רש"י על בראשית א, א.

טו תענית כג, ב.

טז לוח "היום יום" כ"ט אדר א'.

יז שיחת כ"ח ניסן תשנ"א.

מרגישים בעשערט, מיועדים זה לזה, "זייא געפעלין זיך". אפשר להיות תקיף רשע ואפשר להיות תקיף צדיק, תקיף חסיד. היו חסידים תקיפים – לא כל התקיפים רשעים. היו חסידים הכי חסידים, הכי אוהבים, שהיו תקיפים. כפי שהוא יסביר, אם אתה גבור – מתאימה לך חנית. אם אתה חלש – מתאימה לך משענת. זה הכל, אל תחפש משהו אחר.

ג. אהבה בטהרתה – בנישואין, בארץ ובשליחות

כעת נקרא איך הוא מסביר את החלק השני:

יחוד גמור בנשואין – אהבה ורצון לקיים "פרו ורבו"

כתיב בהפילכם את הארץ זה שאמר הכתוב חבלים נפלו לי כו' לכך כתיב אף נחלת שפרה עלי כו' וכן הוא אומר צדק לבשתי וילבשני.

פירוש הסוג עליון הוא זכר ונקיבה לקיום העולם [משתמש במושגי חקירה כמו רס"ג והרמב"ם – יש סוג, יש מין ויש פרט. כדי לקיים את המין האנושי צריך זכר ונקבה]. והפרט אשר הוא תחתיו [תחת אותו כלל-סוג], הוא הנשואין שלהן [ששני אנשים, שני יהודים, איש ואשה, בחור ובחורה, מתחתנים – זהו פרט. רציתי שנלמד את התורה הזו – גם בשביל הבחורים וגם בשביל הנשואים. מוסר השכל מופלא מה צריך להיות יחס מתוקן של איש ואשה].

ואם ידורו יחדיו [הזוג הזה, הפרט.] באהבה או בשנאה [לענין שהוא יסביר כאן הוא לא מחלק בין רגש של אהבה או רגש של שנאה בין בני הזוג – שניהם לא-טובים, אפילו האהבה, כאשר היא מסבה חיצינית:], מאיזה סיבה חוצה, כמו הממון [שמתחתן

בתוקפה ובגבורתה, ואף על פי כן, אל תירא ואל תחת [אף שאנו מעולם התיקון – אנחנו יכולים ללא פחד לרשת את הארץ, להכיל את האורות דתהו בכלים דתיקון].

בעלי תשובה תקיפים

איך אפשר להשליך זאת על קירוב מישהו לתורה? בדיוק אותו דבר: בא מישהו, איזה בחור חב"דניק או בחור טוב מעולם התיקון, שגם מרגיש שליחות-ערבות – צריך לקרב מישהו, אבל הוא רך. הוא פוגש בחור קשה ותקיף – צבר אמתי – אותו עליו לקרב. מה הוא צריך לעשות, לנטרל אותו מהתוקף שלו ואחר כך לכבוש אותו? כאן הוא אומר שלא, חס ושלום! את הצבר הזה צריך להשאיר – לא צריך להפיל אותו מהתוקף שלו. צריך להפיל את השר של הלעומת-זה, אבל להשאיר אותו בתוקף. ככה צריך לקרב, ורק ככה נוכל כאן גם להגיע ל'בעלי תשובה' ישתלטו על המדינה!" ולהביא משיח. לא לנטרל את הארץ, ומי ששייך לארץ, מהתוקף שלו.

[שאלה: מה הכוונה 'להפיל את השר' בקירוב יהודים?] למדת קומי אורי? יש ג קליפות בארץ ישראל^ט, שהן ה'שרים' כאן, וצריך להפיל את ההשפעה שלהן – את השעבוד וההחזקה שלהן בצפרניים את העם היושב בציון.

[שאלה: איך ארץ ישראל ועם ישראל מתאימים, אם ארץ ישראל עולם התהו ועם ישראל עולם התיקון?] כאן המקום לנוסחא המשיחית של הרבי, "אורות דתהו – לא לוותר, חייבים אותם – בכלים דתיקון", עד כדי כך שהאורות דתהו והכלים דתיקון

יח ראה שיעור ג' אלול ע"ג.

יט קומי אורי מאמר "הזמן לפצח את האגוז" (ועוד), ובאורך במאמר "עת צרה" בספר וממנה יושע.

במיוחד, וגם הנשואים – צריך להתפלל שהמדרגה הזו תתקיים אצלו²³].

יחוד ישראל והארץ

כן ישראל והארץ,

עם ישראל וארץ ישראל הם זוג – "יבעלך בניך", עם ישראל החתן וארץ ישראל הכלה. לכן, בדיוק אותו דבר צריך לומר עליהם – איננו פה כדי לעשות חיים טובים, להרויח כסף, או לשם שום תועלת אחרת. כמו שכתוב בתחלת תיקון המדינה – אפילו לא בשביל 'מפלט בטוח', לא זו הסבה שהגענו לכאן. אין שום סבה אחרת שנהיה פה בארץ, חוץ מעובדה שאני אוהב את הארץ אהבה פשוטה – שאי אפשר להסביר את סבתה – כמו שחתן אוהב את הכלה. אנחנו פה בארץ רוצים לפרות ולרבות – דווקא כאן, כי הארץ היא בת הזוג שלנו – וכאן לעשות את רצון ה' יתברך. רק ראוי להקרא יחוד גמור.

ומה טוב ומה נעים שבתם יחד [אם כך, באהבה

אמתית. הפסוק אומר "שבת אחים גם יחד"²⁴ והוא אומר "שבתם יחד" בכל זוג – חתן

כג **יחוד גמור** = **זדע** – כאשר זוכים ליחוד גמור, זוכים, בדרך ממילא, ל**זרעא חייא וקיימא** בגימטריא **דעת**, היינו יחוד גמור, וכידוע שפנימיות ספירת הדעת היא יחוד – **דעת-יחוד** = 502 = "**שכינה ביניהם**" = '**אני אוהב אותך**', אהבה בטהרתה, כנודע. כתוב "והאדם ידע את חוה אשתו" (בראשית ד, א), לאחר תחושת ההתאמה האמתית (ה"געפעלען זיך", כמו שיתבאר) – לאפוקי משאר כל החיות כו' – של "זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי [לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת]" (שם כג, ב). "**בשר**" לשון בשורה, "קול מבשר מבשר ואומר" (פיזוט להושענא רבה), ובגימטריא **דעת-יחוד, שכינה ביניהם** וכו' כנ"ל.

כד תהלים קלג, א.

בשביל כסף, או שכבר נשוי והכסף משפיע על השלום בית – אם אין כסף אין שלום ביניהם, הכסף פונקציה שמשחקת בבית], והיופי, והמשפחה, ושאר קיווי [שמקוה לקבל תועלת מבן או בת הזוג]. כמדומה, [אם הנישואין לשם תועלת שמחפש –] אין זה עוד יחוד גמור [זהו לא יחוד אמת, לא מה שה' רוצה מזוג יהודי שמתחתן].

אולם אם החתן והכלה הם אוהבים זה את זה מבלעדו דמיון שום תועלת [צריך להיות מאד גדול ומאד חכם, כמו הרבי ר' בונים, בשביל לומר זאת כל כך יפה ודוגרי: המצב הרצוי הוא פשוט אהבה אמתית בין החתן והכלה, בלי שום רצון לקבל תועלת אחד מהשני. יש עוד מלה לתועלת – ניצול. בלי שום ניצול של אחד את השני בכלל, אלא רק אהבה טהורה – כמו שהרבי דבר על "שמחה בטהרתה"²⁵ יש ודאי וודאי אהבה בטהרתה, בלי שום סבה], ויסוד רצונם להיות דבקים באהבה [למה הם רוצים להתחתן? הם רוצים אך ורק להיות דבקים

באהבה אחד בשני]. ולהוליד ולקיים מצות ה' [רוצים להוליד ילדים, לקיים את מצות ה' "פרו ורבו"²⁶ – מצוה כללית, "מצוה רבה"²⁷, כוללת את כל המצוות. אם כך הם מתחתנים –], זה הוא אשר ראוי לכנותו יחוד גמור, ואין זר אתם [רק יחוד כזה ראוי להקרא יחוד אמת, בין איש ואשה. כל אחד – מהבחורים

כז שיחת כי תצא ו"ד אלול תשמ"ח.

כא בראשית ט, ז.

כב ב"ב יג, א תוד"ה "שנאמר" (ובכ"ד).

המצוה המיועדת

אולם העושה מצוה מיועדת לו, והוא מיועד לה, הרי זה משובח [זו מצוה לשמה, לא בשביל השכר].

הוא משתמש כאן במלה חדשה – יעוד. איך אומרים בעשערט בלשה"ק? מיועד – הרגשה שאני מיועד לך ואת מיועדת לי. מלה טעונה – מיועד גם לשון יעד, שיש לנו יעד משותף. על מה מדברים בפגישות לצורך חתונה? על היעדים שלנו. כלל גדול אצלנו, שהשיחה צריכה להיות על השליחות, על מה שאנחנו רוצים לעשות בחיים. אם רואים שאלה אותם יעדים, שאנחנו נדלקים ספונטאנית על אותו יעד – סימן שאנחנו מיועדים זה לזו.

כך, בכל מצוה צריך להרגיש שהיא מיועדת לי ואני מיועד לה – המצוה מחכה לי (כמו שכתוב שיש דברים שמחכים לי מששת ימי בראשית) ואני מחכה לה. צריכה להיות הרגשת 'אהבה ממבט ראשון' עם המצוה, וכך כל יום מחדש, אם זו מצוה שחוזרת – כמו תפילין. עוד יותר קל להרגיש את ההתאמה הזו במצוות הבאות מזמן לזמן – להרגיש את ההתאמה 'בול' לתקיעת שופר בראש השנה, לנענועי הלולב בסוכות וכו' (כשכל פעם אהובתי האחת, "אחת היא יונתי תמתי", מתלבשת בלבוש אחר). מתוך יחס כזה למצוות זוכה האדם למצוא את "זהיר טפ"י" שלו – את המצוה המיוחדת ש"מיועדת לו, והוא מיועד לה".

החכם בחכמתו והתם בתמימותו

הוא נותן דוגמאות:

כמו הגבור בחניתו, והחלש במשענתו. כן החכם בחכמתו והתם בתמימותו. פלאי פלאים. הוא אומר שצריך להרגיש שמצוה תואמת לי כמו שחנית תואמת

וכלה, עם ישראל וארץ ישראל, וגם יהודי והמצוה-השליחות המיוחדת ששייכת לו, כפי שיסביר.].

קיום המצות באהבה כאהבת חתן את הכלה

קעת ממשיך עוד שלב, לדבר על מצוות: כמו כן, אם כל המצוות ומעשים טובים יש עליהם שכר לעושיהם, התורה מבטיחה שכר אלקי עבור כל מעשה טוב – "בשמרם עקב רב"¹¹ – אך אנו יודעים שקיום מצוות בשביל שכר הוא "שלא לשמה". מהי עבודת ה' "לשמה"? תמיד כתוב¹² ש"לשמה" היינו אהבת ה' בלבד. כאן נוסף מה שהרמב"ם לא כותב, שהמצוה היא גם כמו כלה.

אמרנו שכתוב כאן משהו קצת נועז, שאני מתחתן עם כלה, לכתחילה, לא רק מפני שאני אוהב את ה'. אפשר לחשוב (וכך קצת משמע בתנאי¹³) שעלי כיהודי להיות מופשט, להגיע להתפשטות הגשמיות, רק אהבת ה'. כאן אומר אחרת – הכל מתחיל מאהבה אמיתית פשוטה, רצון החתן והכלה להדבק ביחד.

וכך לגבי קיום מצוה – ודאי אני אוהב את ה', רוצה לעשות רצונו-מצוותו, אבל במצות תפילין עלי לאהוב אותם כמו שאני אוהב כלה. המצוה היא רצון ה', אבל צריך להרגיש שתואמת לי – שהתפילין בדיוק מתלבשים עלי, אני אוהב אותם. לכן ישנם סיפורים על נשיקות הצדיקים לתפילין – כל אחד מתוך הרגל מנשק את התפילין, אבל היו צדיקים שנשקו את התפילין באמת. צריכים לנשק תפילין כמו שמנשקים את הכלה.

כה שם יט, יב.

כו הלכות תשובה פ"ה ה"ב.

כז אגה"ק ט.

שאם אתה באמת לא יכול לראות דם – מחזירים אותך מהמלחמה, "מי האיש הירא ורך הלבב"^ט, לפי הפשט, כדעת רבי עקיבא^ל. ירא ורך לבב לא מתאים, לא בעשערת, כמה שפיקוח נפש להציל את עם ישראל – אומרים שאינך שייך לכאן, לך הביתה. רק מי שיוכל לראות דם יכול להלחם. [שאלה: במלחמת הרשות, אבל מה במלחמת המצוה?] אך און ווי... במלחמת מצוה אם כולם רכים ויראי לבב – ירחם ה'. אכן, הרבה פעמים בשעת מבחן, בשעת מסירות נפש, כתוב "במקום שאין אנשים השתדל להיות איש"^ז – לפעמים אדם מגלה משרש נשמתו איזה טבע שאינו טבעו הרגיל. פתאום הוא מתעלה לקראת המצב.

בעשערת – החתן והכלה 'נופלים' זה לזו

אחרי כל ההסבר המופלא הזה הוא כותב: וזה שאמר במדרש, בהפילכם את הארץ. כלומר, ישראל וארץ מיועדים זה לזה [כל המדרש כאן הוא להרגיש את המשמעות של הנפילה – הנפילה החיובית, שהארץ נופלת אף על פי שהיא גם עומדת]. ופירוש בהפילכם, כמו בלשון אשכנז, זיאי גיפעלין זיך.

עוד לפני שנתבונן באידיש, יש לדעת שהמלה 'נפל' היא אחת הדוגמאות הכי מפורשות למלה מעברית, מלשה"ק, שהגיעה להרבה שפות – כמו אנגלית, to fall, וכך גם בגרמנית ובאידיש. באנגלית אין ניב כמו שמביא, אבל באידיש יש כזה ניב – משרש לפול, אבל בדיוק מה שרוצה לומר כאן.

לגבור. כתוב בהלכות שבת^ח שאם אנחנו גבורים החרב היא תכשיט, החנית הולמת אותנו – הגבור והחנית הם זוג מהשמים. ככה מי שחלש וצריך משענת – היא הולמת אותו. למי יש חוש בדברים האלה? לצייר טוב, שידוע שצריך לצייר את האדם החלש יחד עם משענת, ואם הוא יצייר אותו בלי המשענת הציור יהיה חסר, פגום. המשענת היא חלק מהחלש והחנית חלק מהגבור – בלעדיה הוא ערום, זהו לבושו. מי שערום הוא מסכן.

אותו דבר החכם בחכמתו. מי החכם הכי גדול? הרבי ר' בונים עצמו, אמרו עליו צדיקים שהוא החכם של אותו דור ושל הרבה דורות. הוא וחכמתו ביחד – הוא לא יכול להיות בלי חכמות. בדיוק אותו לדבר לגבי מי שהוא תם. אחד שבעצם תם – גם מדה טובה, אבל רק אם אתה באמת תם! – חייב להתנהג בתמימות.

ואם יהפכו, כמו זר נחשבו [חכם מרגיש שיש מעלה בתמימות – אבל מה אפשר לעשות, איני תם אלא חכם. קודם כל, צריך להכיר את המעלה שלך. אם אתה חכם – אתה צריך לדעת שאם אתה מתנהג בתמימות אתה מתלבש בלבוש שלא מתאים לך, לא לפי המדה. זה נראה מצחיק, לגריעותא. אם אתה באמת חכם – צריך להתלבש בחכמה. אם אתה באמת תם – צריך להתלבש בתמימות, זה בדיוק מה שהולם אותך].

[שאלה: לפעמים גם חלש צריך חנית למצוות מסוימות, גם אם לא תמיד מתאים לו.] חיל חייב, הוא במלחמה. בשעת מלחמה הוא צריך לעזוב הכל ולהתלבש בזה, וה' יעזור שהוא יהיה גבור – גם אם לא כל כך גבור שיהיה גבור. בכל זאת, גם בתורה כתוב

כט דברים כ, ח.
ל סוטה פ"ח מ"ה.
לא אבות פ"ב מ"ה.

ח דעת רבי אליעזר במשנה שבת פ"ו מ"ד.

בו הצדדים [בחרים מתוך הרגש פנימי], ולשון 'נפל' שייך בו.

וזה חבלים נפלו לי בנעימים. חבל, מלשון גורל [יכול להיות חלק של הארץ, וגם לשון גורל בתורה]. ואין מצד ההכרח ליקח אותו חלק [אתה לא חייב - אל תחשוב שאם עשו לך פגישה אתה חייב להתחתן איתה, אתה לא חייב, וגם שהיא תדע טוב שלא חייבת להתחתן איתך אף שעשו שידוך. מתי כן?], אלא, אף נחלת שפרה עלי [מרגישים שהנחלה שפרה עלי, באמת תואם. והסימן:], ואוהבים זה את זה [באמת, בלי אינטרסים, בלי נגיעות].

הפסוק "חבלים נפלו לי בנעימים" מזכיר עוד פסוק, בנבואת זכריה: "ואקח לי שני מקלות לאחד קראתי נעם ולאחד קראתי חבלים וארעה את הצאן"¹⁷. רש"י מפרש

על ירבעם (נעם) ורחבעם (חבלים) וראב"ע מפרש על זרובבל (נעם) ונחמיה (חבלים) לשון תחבולות, לא לשון חבלה), אך חז"ל פירשו בגמרא¹⁸ על תלמידי חכמים שבארץ ישראל שמנעימים זה לזה בהלכה ותלמידי חכמים שבבבל שחובלים זה לזה בהלכה. ולפי הנ"ל יש לומר שחבלים (לשון חבלה ודינים), היפך מנעם, היינו התאמה פסולה, התאמה אגואיסטית, ואילו חבלים - "חבלים נפלו לי בנעימים", חבל נעים, היינו התאמה טובה, גורל, בעשערט - "אף נחלת שפרה

כל התורה הזו היתה רק בשביל הווארט שנפילה היא לשון 'זייא גיפעלין זיך', יותר ממציאית חן אלא התאמה שלמה-אמתית. היום כשהולכים לחפש שידוך מדברים על התאמה - היו לנו הרבה שיעורים שהשימוש המקובל במלה הזו יכול להיות חיצוני לגמרי, אבל יש גם התאמה אמתית, שמשקפת במציאת חן טבעית. באידיש אומרים 'עס געפעלט מיר' - זה מוצא חן בעיני, מתאים, והפועל הוא 'לפול', 'זה נופל לי'. יצאת לפגישה - איך היתה הפגישה? 'היא נפלה לי'. קצת כמו שאומרים שהאסימון נפל. הכוונה שהתיישב על דעתי ("והאדם ידע" כנ"ל), בדיוק מתאים. מביא את הביטוי שמעיד על התאמה אמתית, ואומר שכך הארץ צריכה לפול לנו - שמגיעים לארץ, לנחלה שלנו, ומרגישים שהיא שלי בעצם, לא בשביל ניצול אלא מתוך אהבה טהורה.

גורל ברצון - חבלים בנעימים

וזה סימן הגורל [גם פירוש יפהפה. אני חושב שגורל הוא למעלה מטעם ודעת, כמו שאומרים 'זה הגורל שלי, אין לי מה לעשות, חבל על הזמן'. אבל הוא אומר שגורל הוא בדיוק ההיפך, לא גזרת הכתוב. אדרבא, הפלת גורל נועדה לתת לי בדיוק את המיועד/ת לי. זהו הסימן של גורל אמת. יש היום ודאי אנשים שעושים גורל, אבל למה פחות מצוין פעם כשנפל הגורל היתה מיד הרגשה בלב שזה ה'בעשערט'.] אשר יבחרו

כנראה זו כוונה של תקיעת שופר בראש השנה - שמה שאני הולך לעשות בשנה החדשה יתאים לי. אם יתאים לי, ואוהב אותו באהבה פשוטה, גם יצליח וגם יביא את הגאולה

לב זכריה יא, ז.
לג סנהדרין כד, א.

יש כאן כמה מלות מפתח: מלת המפתח שלו היא יעוד, כשכל הווארט הוא בשביל להסביר את 'זייא געפעלין זיך', להרגיש ש'נפל עלי', יעוד משותף. עוד מלה שהוא הביא היא שפר, "שפרה עלי". כנראה זו כוונה של תקיעת שופר בראש השנה – שמה שאני הולך לעשות בשנה החדשה יתאים לי. אם יתאים לי, ואוהב אותו באהבה פשוטה, גם יצליח וגם יביא את הגאולה – לשם כך תוקעים בשופר; יש את המלה שהוא התחיל אתה, נפילה, יש התאמה פנימית ויש את המושג הלימה. אצל מלך הכתר הולם רק מישהו אחד בדור – יש מליוני אנשים ויש כתר אחד, והוא הולם דווקא מישהו אחד. לא הולם אף אחד אחר. צריך לחפש את הזוג הזה, המלך והכתר שלו.¹⁷

אצל איוב ההלימה מתבטאת בכך שהוא לבש את הצדק והצדק לבש אותו, הם בדיוק לפי המדה. רואים שהמלה 'מדה' מאד חשובה – לעשות דברים לפי המדה שלך, לא לעבור את המדה (חתיכת הבגד העוברת את המדה נקראת "סרח העודף", מקור יניקת הקליפות ר"ל). איך אומרים זאת בחב"ד? בין היתר בווארט – שאפשר לומר שהוא תמצית כל התניא – 'אל תרמה את עצמך'. מה עיקר הרמאות? שאתה חושב שאתה צדיק. זו רמאות, אתה לא שייך להיות צדיק, לא טוב לך בכלל – מה אתה רוצה להיות צדיק?! לא מתאים לך, תעשה מה שמתאים לך – הלואי שיהיה מתאים לך להיות בינוני.

עלי". ובאמת, תורת משיח היא 'שידוך' בין תלמידי חכמים (דבבל) ותלמידי חכמים נעימים (דארץ ישראל), שתתגלה ההתאמה האמתית שביניהם, מה שכל דברי תורתנו הקדושה "נתנו מרעה אחד"¹⁷. חבלים גם מלשון חבלי לידה. כשיש התאמה אמתית ואהבה בטוהרה בין בני הזוג אז גם על חבלי הלידה (תכלית רצון בני הזוג, להוליד כרצון השי"ת כנ"ל) נאמר "חבלים נפלו לי בנעמים", יש תחושת נעם גם בקושי הטבעי של חבלי הלידה. ככה ראוי להיות לגבי חבלי משיח ("חבלים" נוטריקון **חבלי משיח**), כאשר נזכה לשוב אל השי"ת ולעבדו באהבה.

הלימת העטרה ללובש

[ולפי זה אפשר להסביר את סיום המדרש, הפסוק מאיוב: וזה וכן הוא אומר, צדק לבשתי וילבשני. כלומר, [כך בדיוק] גם בענין המצות, ועבודה [כל עבודת ה']. ושלימות [כל שלמות של האדם]. לבש דבר המיועד לו. וזה וילבשני [לבש דבר שהלובש מתאים לו. המפרשים מסבירים שאני מתלבש והוא בדיוק במדתי, כאילו הוא לובש אותי. באנגלית אומרים a perfect fit].

יש עוד מלה למה שהוא מתאר. ההתאמה הזו באה במיוחד לידי ביטוי אצל מלך. כמו שמדברים על ארץ ישראל מדברים על מלך, רוצים משיח. איך יודעים שהמלך הוא מלך אמת? שהעטרה הולמת את ראשו.¹⁸

מה אתה רוצה להיות צדיק?! לא מתאים לך, תעשה מה שמתאים לך

לו ידוע ש"בראשית ברא" = כתר מלכות – כך פותחת התורה וכך היא תכלית התורה. והנה, פלא, "בראשית ברא אלהים" = הכתר הולם את המלך!

לד קהלת יב, יא.
לה ראה ע"ז מד, א.

ברא אלהים את השמים ואת הארץ – גם שמים וארץ הם כמו חתן וכלה, שני דברים המזדווגים יחד כדי להוליד, לחדש. עיקר רצון ה' הוא להוליד. התורה מתחילה ב-ב רבתי, צריך זוג כדי להוליד, והזוג הראשון הוא שמים וארץ.

שוב, כתוב שסופי תבות "בראשית ברא אלהים" הם **אמת** אבל לא לפי צירוף **אמת**. "ברא אלהים את" סופי תבות **אמת** לפי הסדר, אבל "בראשית ברא אלהים" סופי תבות **אמת** לפי סדר **תאם**, לשון התאמה. המדרגה הכי גבוהה בשיר השירים, ב"פתחי לי אחתי רעיתי יונתי תמתי"⁷ היא "תמתי" – "תאומתי"⁷ (יחוד החתן והכלה שלמעלה מטעם ודעת, אהבה פשוטה-אמתית ללא שום כוונת תועלת). ה"חותם אמת" של מעשה בראשית הוא התאמה – לא התאמה חיצונית, גדר שאיננו אוהבים, אלא התאמה אמתית ופנימית עליה מדבר כאן, יעוד, שאת מיועדת לי ואני מיועד לך. זו התאמה אמתית, אנחנו אחד בשרש. זהו יסוד היסודות של התורה – **תאם** של "בראשית ברא אלהים".

שו"ת: בין התאמה חיצונית להתאמה פנימית

[שאלה: לכאורה יש כאן שני כיוונים מנוגדים: אפשר לחפש איפה הדבר 'מתאים לי', ואז אדם מרוכז בעצמו]. בדיוק לכן אמרנו קודם שאנחנו לא אוהבים את המלה התאמה. היום כשאומרים התאמה מתכוונים למשהו אגואיסטי לחלוטין. בדרך כלל כשמישהו אומר שהיא 'מתאימה' היינו ממלאת את הצרכים שלי, וגם את היצר הרע שלי. לכן כל השנים אנחנו דורשים

כרגע מתאים לך להיות רשע וטוב לו (ואם תשתמש בבחירה החפשית שה' נתן לך תוכל להיות יותר ויותר "טוב לו" עד שתזכה להיות בינוני...) – תעשה בדיוק מה שמתאים לך, מה שבא לך באמת.

בין פשיסחא לחב"ד

אם כן, התורה הזו היא באמת משהו נפלא. מפשיסחא יצא קוצק, שאנחנו יודעים שהיא מדת האמת. כאן דוגמה בה אפשר לראות את שרש האמת של קוצק אצל הרבי ר' בונים. כל אחד מתלמידיו – החידושי הרי"מ, הווארקער, הקוצקער וכו' – היה וארציה אחרת של אמת, לכן היה קשה כל כך לעכל אותו. כל הצדיקים חלקו עליו – האמת היא לא פשוטה, לא מובנת מאליה. הרי אנחנו חיים בעלמא דשיקרא, מה ש'אין' בעולם שלנו הוא השקר.

כאן רואים גם את המרחק הגיאוגרפי בינו לבין ליובאוויטש. כל הזמן מפליא אותי שלא הכירו אחד את השני – בגלל מרחק המקום לא היה מגע כלל עם האריות האלה של פולין, היהודי הקדוש והוא ועוד צדיקים גדולים. אחר כך, לקוצק היתה הכרות – לחידושי הרי"מ אחר הסתלקות הקוצקער היתה אפילו הוה-אמינא לנסוע לצמח צדק, ואת הקוצקער השוו לצמח צדק ("מנחם מענדל מנחם מענדל לגזרה שוה"), אבל סתם כך הם חיו בעולמות רחוקים אחד מהשני.

אמת והתאמה

שוב, אמרנו שיש כאן מקור של אמת. כתוב שהתורה מתחילה מסופי תבות **אמת** ("חותמו – סופי תבות – של הקב"ה אמת"¹⁷) – "בראשית ברא אלהים". "בראשית

לח שה"ש, ב.
לט שה"ש רבה, ג.

לז שבת נה, א; ירושלמי סנהדרין פ"א ה"א.

פסולה להתאמה אמתית.
 [שאלה: מה ההבדל בין הרצון להקים משפחה באגואיסטיות לרצון להוליד?] אם בשביל שתרגיש גדול – הרצון אגואיסטי. ליצר הרע יש צרכים, אם אתה חושב עליהם – כמו שאמר, שאתה הולך אחרי יפי או אחרי כסף או גם משפחה טובה – זה לא בסדר, לא יחוד אמתי. [והליכה אחרי הרגשה שלי היא כן יחוד אמתי?] צריך להתפלל הרבה שתהיה לך הרגשה אמתית, אין ממד אחר. אם לחסיד יש רבי והוא שואל אותו – גם בסדר שיתיעץ.

לגריעותא את המלה התאמה – הכי אגו, הכי ישות שיש. אבל כאן אנחנו רואים את השרש בקדושה להתאמה אמתית, גורל. בסופו של דבר, כפי שאמר, זו אהבה פשוטה – בלי שום תועלת, אהבה אמתית עם רצון להוליד. הדבר היחיד הוא רצון להוליד – כל שידוך בעולם הוא בשביל להוליד. גם מצוה – שאתה מניח תפלין בבקר – היא בשביל להוליד משהו. לימוד תורה הוא ודאי להוליד – להוליד חידושים. הולדה היא עשית רצון ה', מצות הבורא. הבנה נכונה של הענין היא בדיוק הבנת ההבדל בין התאמה

בקיזור – תובנות ונקודות 'עבודה':

- אסור לאבד את התוקף של ארץ ישראל ושל ה'צברים' שבה.
- יחוד גמור הוא רק באהבה פשוטה בין בני זוג, הרוצים לקיים את רצון ה' ולהוליד.
- אל תתן לכסף להשפיע לך על חיי הנישואין!
- איך תדעו אם אתם מיועדים זה לזו? אם אתם 'נדלקים' על אותם היעדים.
- ארץ ישראל היא ה'בעשרט' של עם ישראל – היא מתאימה לנו ואנחנו מתאימים לה, בלי שום אינטרסים.
- לכל אחד המצוה המיועדת לו – עליך לדעת מה מתאים לך, וללכת על זה באמת!
- מצוה "לשמה" היא מצוה שמתאימה לך.
- כוונה לתקיעת שופר: שמה שאעשה השנה יתאים לי, "אף נחלת שפרה עלי".
- התאמה חיצונית – חיפוש אחרי מימוש צרכי. התאמה אמתית – אהבה פשוטה עם רצון להוליד.
- איך זוכים להתאמה אמתית? תתפלל על זה!

הארץ התחתונה והארץ העליונה

אור החיים כי תבוא (ב)

קיצור מהלך השיעור

האור החיים הקדוש מונה ארבע מצוות הכרוכות בביאה לארץ — הזכרון שה' הוא הנותן לנו כח לעשות חיל; הורשת הגוים; ישוב הארץ; ומצות בכורים — המטבאות ומוקבלות ב**פרק א** כאן לאותיות שם הוי' ב"ה. **פרק ב** 'ממריא' מתוך הסבר האור החיים לפרשה כמתייחסת לביאת הנשמה לארץ העליונה להסביר בכלל את היחס בין בעל אוה"ח למורנו הבעש"ט — יחס של "רצוא ושוב", של "זריזות במתינות", של עליה כלפי מעלה (מתוך 'חוש בעולם הבא') להמשכה ופעולה בעולמנו שלנו (מתוך 'חוש בעולם הזה').

באותו ראש]. ונראה שכוונת הכתוב היא שיצו ה' ד' מצות,

גם בפרשת כי תצא הוא דבר על מצוה שלא מנויה ברמב"ם — "ושבית שביני^ב, מצוה". אמרנו^ג שאם האוה"ח היה כותב ספר מצוות יתכן שהיו לו הרבה מצוות אחרות, כמו שאנו יודעים שיש הרבה מוני מצוות עם הרבה הבדלים ביניהם. כאן יש דוגמה שקצת קשה לדמיין שהוא היה מונה את ארבע המצוות, אך הוא אומר שלפני "ולקחת", בפסוק השני, יש שלש מצוות בפסוק הראשון, שכולן תוצאה מהביאה לארץ. צריך להתבונן אם כשאומר 'מצוה' הכוונה שמונה אותן ב-**תריג**, אבל זו פשטות הלשון.

מה הן ארבע המצוות כאן?

מצוה ראשונה: זכירת מתנת הארץ מה'
המצוה הראשונה כאן היא מצוה של

א. ארבע מצוות "כי תבוא" ארבע מצוות בפתיחת הפרשה

הארכנו היום בדברים אחרים, אך כדי לא לקפח את האור החיים הק' נלמד קטע מדבריו על הפסוק שפותח את הפרשה^א:

אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה וירשתה וגו' — צריך לדעת מה היא גזירת הכתוב [לכאורה המשמעות שצריך לקחת בכורים, אבל לא כל כך פשוט שרק זו מצות ה' עלינו כאשר נבוא אל הארץ]: אם ולקחת וגו' הוה ליה למימר תקח מראשית כיון שהוא התחלת הציווי [דיוק שחוזר עליו הרבה פעמים, ש-ו מוסיף. אם כל תכלית הביאה לארץ וירשתה וישיבתה היא לקחת בכורים, היה צריך לומר 'והיה... תקח מראשית כל פרי האדמה'. מלשון "ולקחת" משמע שכבר נזכרה איזו תכלית בפסוק הראשון, עוד לפני הפסוק השני. האור החיים הוא תלמיד חכם אמתי, שעובד כל הזמן

ב דברים כא, י.

ג שיעור ח' אלול (נדפס ב"ואביטה" כי תצא — מלחמת הגיור).

א נרשם ע"י איתאל גלעדי. לא מוגה. מוצאי י"ב אלול ע"ט — כפ"ח.

א תחלת הפירוש נלמד בשיעור אמש — י"א אלול.

עושה מעשי גבורה, זה לא אני בכלל. ה' נותן לי על מנת כן שאדע זאת – ידיעה זו גופא היא קבלת אלקותו, כי אלקים הוא כח וחיות, והוא כחי וחיותי, בגבורה שלי, ולא שום דבר אחר. זו מצוה ראשונה].

מאד מחזק מה שראינו ודברנו שנים רבות! מהקדושת לוי¹ ש"וזכרת את הוי' אלהיך כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל"² היינו "זכירת ארץ ישראל". ה' רוצה שנוכח זאת כל הזמן בארץ. מתאים גם למה שלמדנו (בחלק הראשון של השיעור) שארץ ישראל היא תוקף, וכשיש תוקף אפשר לשכוח זאת. בפשט הפסוק רק אומר שכאשר באים לארץ והכל טוב שוכחים את ה', אבל כאן אומר שקשור גם לתקיפות – בעל יצר תקיף של 'אנא אמלוק'³ חושב שהכל 'אני', והמצוה העיקרית להכיר שהתוקף שלך אינו אתה, אלא "אלהיך". עד כאן המצוה הראשונה – מצוה של תודעה.

מצוה שניה: הורשת הגוים גם כשיש מספיק מקום

ב' להודיש הארץ מיושביה [מה שלא יהיה – צריך להוציא את הגוים מכאן. אני יודע זאת, שבאנו לארץ לכבוש אותה, מה החידוש?], הגם שיש לו דבר המספיק לו בארץ אף על פי כן יגרש אויבי ה' מארצו, והוא אומרו וירשתה. אף על פי שיש לנו מספיק – יכולים להסתדר בתל אביב, בגוש דן. יש הוה אמינא לחשוב ש"איזה הוא עשיר? השמח בחלקו"⁴ – מדת ההסתפקות, להסתפק במועט. אין לי מליארדים אלא כמה מליונים, והם יכולים

תודעה, מתאים לאור החיים שמזכיר הרבה מצוות של תיקון התודעה. לרמב"ם יש שש מצוות תמידיות שהן חובות הלבבות⁵, מצות שבתודעה, אבל לאוה"ח יש הרבה. בפירושו, חלק ארי של התורה אומר לך איך לחשוב נכון, לא רק מצוות מעשיות:

אחד שידע בלבו [תוך כדי שלוחם בגבורתו, בחרבו ובחניתו]. כי לא בכחו ולא בעוצם גבורתו בא לרשת את הארץ אלא מתנת ה', והוא אומרו אשר ה' אלהיך נותן לך [הידיעה הזו היא מצוה. אני בא לארץ לכבוש אותה בנשקי, וצריך לדעת שהכיבוש אינו כחי ועוצם ידי אלא ה' נותן לי את הארץ. זהו מוטיב שחוזר אצלו הרבה פעמים. כנראה שזו מצוה שחוזרת הרבה בתורה, מין חוט פנימי שמחבר הרבה דברים – ה' חוזר ואומר 'אל תחשוב שהדבר בכחך, תדע שאני נותן לך מתנה, וגם הכח שלך הוא מתנה ממני'].

ודקדק לומר ה' אלהיך [מספיק היה לומר 'ה' נותן לך', והתוספת של "אלהיך" היא], להעיר שעל מנת שיקבל אלהותו עליו הוא נותן [בפשטות הכוונה קבלת עול מלכות שמים ועול מצוות לקיימן בארץ, אך אפשר לפרש כהמשך אותו דבר – 'אלקי' היינו כחי וחיותי. אפשר לחבר ביחד – איך הוא נותן לי? תוך כדי שאני לוחם. ה' נותן לי את הארץ בדרך כזו, שאם אני חכם – וכל יהודי צריך להיות חכם ולא טפש – אכיר שהוא הנותן. רבי בונים אמר שהחכם צריך חכמה והתם תמימות⁶, אבל הוא רצה שכל תלמידיו יהיו חכמים. כשה' מכניס אותנו לארץ ישראל הוא רוצה שנהיה גם גבורים להלחם וגם חכמים לדעת שהגבורה אינה שלנו – כמה שאני

1 ראה שיעורים בסוד ה' ח"ג פ"י (עמ' רל-רלא); שיעור כ"ו סיון ע"ב פ"א, ובריבוי מקומות.

2 עשר זכירות בסוף הספר.

3 דברים ח, יח.

4 ע"פ מ"א א, ה.

5 אבות פ"ד מ"א.

6 כמודגש בהקדמת ספר החינוך, וראה באורך בספר לחיות במרחב אלוקי ובכ"ד.

7 ה קול שמחה מסעי – נתבאר בחלקו הראשון של השיעור, שנדפס לעיל בחוברת.

מצות שלישית ורביעית: ישוב הארץ ובכורים

שלישית ישיבת הארץ שהיא מצוה בפני עצמה [דוגמה שלפי הרמב"ן¹ זו מצוה דאורייתא. יש כמה סוגי מצוות כאן]. כמו שמצינו כמה הפליגו רבותינו ז"ל במצות ישיבת הארץ [כתובות קיא]. רביעית [בפסוק הבא]: הבאת הביכורים, כאומרו ולקחת וגו' [ולכן עם ו, תוספת על המצוות הקודמות].

הקבלת המצוות לאותיות שם הוי'

הוא ודאי רוצה שנכוון את ארבע המצוות האלה כנגד י-ה-ו-ה. הכי פשוט לכוון מלמעלה למטה:

תיקון הדעת-התודעה הוא החכמה שלנו, החכמה היהודית. פנימיות החכמה היא גבורה דעתיק, אבל החכמה היא בטול. איך הרבי הקודם מפרש את דברי הזהר¹⁰ **שחכמה** היא **"כח מה"**? "תקיפות הבטול"¹¹. לכאורה תקיפות ובטול הם תרתי דסתרי, דבר והיפוכו, אך זו המצוה הראשונה – בטול מתוך תקיפות. אחר כך באה המצוה להוריש. מהי בינה בכלל? טהרת המקום. גם שאיננו זקוקים למקום כרגע כדי ליישב אותו, צריך לטהר אותו מאויבי ה' המטמאים את ארץ ה' שמיועדת לנו, ובסוף גם נזדקק למקום. איך אני יודע שבינה היא מקום? פסוק מפורש – "והחכמה מאין תמצא [בטול] ואי זה מקום בינה"¹². הבינה היא המקום – צריך להכשיר את המקום, וגם להורישו בכח "מינה דינין

לשבת בגוש דן וירושלים ועוד כמה מקומות. שאר המקומות – ג'נין ושכם – ניתן להם, לא מפריע. בכלל, כפי שדברנו לאחרונה, היום בונים לגובה, אפשר להסתדר בלי שטח – אולי ניתן להם, שיעשו מדינה. לכן התורה צריכה לומר "וירשתה" – ה' מצוה אותנו לגרש אותם מכאן למרות המחשבות, שנראות אמתיות בדרך הטבע, שאפשר להסתדר עם פחות שטח. למה? כי הם אויבי ה' וכי הארץ הזו מיועדת לנו. אם כן, המצוה הראשונה – לדעת שהכח לא שלי אלא של ה'. חייב להיות כח. המצוה השניה – להוציא את אויבי ה' מארצו, "וירשתה", גם אם יש לנו מספיק מקום להסתדר. מענין שאף על פי שכתוב על הגוים "החרם תחרים"¹³ ו"לא תחיה כל נשמה", בעל אוה"ח – עם כל תקיפותו – אומר שמספיק לגרש אותם ולהחרים אותם כלכלית (יסוד של עבודה עברית) וממילא הם יעופו מכאן, כפי שדובר בעבר¹⁴. התכל'ס היא להוציא אותם מכאן. אם אין דרך אחרת – צריך להרוג אותם, אבל לא חייבים. העיקר להעיף אותם. קשור גם למה שלמדנו בפרשת כי תצא, שברגע שאתה מוציא אותו מהארץ גם עצם הקליפה שלו נופלת, הוא 'מסתרס'. כתוב¹⁵ שאחיזת הגוי – היום הערבים – בארץ היא בגלל המילה. ברגע שאתה מוציא אותו מהארץ אתה מסרס את הכח הקליפתי שלו, ואז בסדר – לא נורא. שיהיה באירופה, שיהיה באמריקה, שיהיה באפריקה – צריך למצוא מקום טוב לשים אותם, שירגישו טוב. הטעות הכי חמורה – בכיה לדורות – שהיתה הזדמנות פז אחרי ששת הימים לגרש את כולם, מרצון, בכיף, כולם ברחו, ובא משה דיין והחזיר אותם.

יד השגות לספר המצות לרמב"ם, שכחת העשין מ"ע ד. טו זהר ח"ג כח, א; לד, א; רלה, ב; זהר חדש (מרגליות) לד, א; הקדמת תקו"ד, א ובכ"ד.

טז ראה מאמרי כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש המבוארים במאמר "בלילה הוא נדדה שנת המלך" הערה ה (וכן בהערות כז, צו-צה שם).

יז איוב כח, יב.

יא דברים כ, יז.

יב ראה שיעורי י"ז חשון ע"ב, י' מנחם-אב ע"ז ועוד.

יג זהר ח"ב לב, א.

ב. אוה"ח והבעש"ט – חוש בעולם הבא וחוש בעולם הזה הביאה לארץ – עליית הנשמה לארץ העליונה

יש בהמשך דבריו הרבה אריכות שלא נוכל
היום לקרוא, אבל יש ווארט שחשוב להתייחס
אליו באופן כללי, כדי להבין בכלל את הראש
של בעל אור החיים הקדוש. אחרי שהוא אומר
כמה פירושי פשט במצות ביכורים, כשהוא
רוצה לעבור לדרוש, משתמש במלה שגם
חוזרת אצלו הרבה פעמים – "והצצת":

והצצתי [צריך להציץ בתורה כדי לגלות
את העומק שלה]. בפרשה זו שרומזת גם כן
ביאת ארץ העליונה,

עד כאן דבר על המצות בארץ התחתונה
ושמחתה (כפי שלמדנו אתמול באריכות). אבל
פנימיות הפרשה – בה "הצצת" – מדברת על
ביאת הארץ העליונה ושמחתה, שהיא גן עדן
העליון, לו הוא קורא כאן "צרור החיים" (יתכן
שגם רומז על שמו שלו, כמו בעוד מקומות).

מתי מגיעים לגן עדן העליון? בדרך כלל
אחרי מאה ועשרים. בהמשך הוא יפרש את
כל הפרשה באריכות ובפירוט על חוויות
האדם ודבריו-וידויו כאשר הוא מגיע ועומד
לפני ה' בארץ העליונה, גן עדן העליון. אז
זוכים להשתחוות לפני ה' – "והשתחווית",
כפי שכתוב בהמשך – מגיעים לבטול מוחלט
בפני עצמותו יתברך (הוא לא משתמש במלה
עצמות, אבל לכך כוונתו). זו תכלית האדם.

עליות הנשמה של בעל אוה"ח ושל הבעש"ט

מה הווארט? בחלק הדרוש בפירושו הוא
מרבה לתאר את מה שקורה לאדם אחרי
עזיבת העולם הזה, כשמגיע למעלה. הוא
מדבר על כך הרבה פעמים, וכאן אולי הדוגמה
הכי טובה לחשיבה זו – פירוש הכל על הארץ

מתעריין". יתכן שקצת קשה, אבל צריך
גבורה – "אני בינה לי גבורה" – להוריש
אותם מכאן.

את המצוה הבאה, ישוב הארץ, מונה גם
הרמב"ן, כנ"ל. שתי המצוות הראשונות הן
יחסית "הנסתרת להוי' אלהינו", אבל את מצות
ישיבת הארץ יש אכן ראשונים שמונים, כי כבר
"והנגלת לנו ולבנינו"²³, ה-ו של שם הוי'. ישוב
הוא ישוב הדעת – המשכת אורות בכלים,
שאנחנו ניישב את הארץ. הקשר בין עם ישראל
הוא זיווג חתן וכלה (כמו שהארכנו בחלקו
הראשון של השיעור) – ה-ו של שם הוי'.

בסוף, המצוה המפורשת – שהיא כבר
פסוק בפני עצמו – "ולקחת" עם כל המשך
הפרשה הראשונה כאן, "מראשית כל פרי
האדמה", היינו המלכות של ארבע המצוות
שלו, מצוה להביא ביכורים מן הארץ, המלכות,
בדרך של אור חוזר מלמטה למעלה (בכור הוא
לשון מלך²⁴, כבפסוק "אף אני בכור אתנהו"²⁵).
יש כאן "נעוץ סופן בתחלתן"²⁶ – להודות לה'
על ראשית כל פרי האדמה.

אפשר גם לפרש את כל הארבע ממטה
למעלה, אבל העיקר הוא כמו שפירשנו עתה
למעלה למטה:

- י בטול (זכירת המתנה)
- ותקיפות (מכח אלהותו יתברך)
- ה טהרת המקום
- ו ישוב הארץ – יחוד חתן וכלה
("יבעלון בניך")
- ה מצות בכורים

יח ראה זהר ח"א קנא, א; ע"ח ש"ג (אריך אנפין) פ"ח; שם
שי"ד (או"א) פ"ב.

יט משלי ח, יד.

כ דברים כט, כח.

כא ראה רש"י על דברים לג, יז.

כב תהלים פט, כח.

כג ספר יצירה פ"א מ"ז.

ביטוי בחסידות²⁵ (מרבי מאיר מפרמישלאן) ש'מי שקשור למעלה לא נופל למטה' – צריך להיות קשור למעלה באיזה חוט השומר שלא אפול. יש גם מצב הפוך, שאני קשור למטה – שאיני פורח תוך כדי התנתקות מהארץ, מהמציאות. באגרת הקדש שלו, בעלית הנשמה להיכלו של משיח, מתאר הבעש"ט כיצד חשב שהוא מת – אך אמרו לו שאתה עדיין חי, ורוצים שתמשיך לחיות למטה כי נהנים מאד מהתורה והעבודה שלך. הבעל שם טוב – זו דרכו – קשור למטה גם כשהוא עולה, והדבר פועל אצלו מתינות גם בעליה. לעומתו, האוה"ח – אף שגם היה למטה תוך כדי עלית הנשמה – היה יותר למעלה מאשר למטה בעליה שלו.

כמה זמן האוה"ח חי? "ימי שנותינו בהם"²⁶, 47. יש נשמות שחייהם "בהם"²⁷, לפני "שבעים שנה". כמו הבעש"ט חי? **סב** (כמו הרבי ר' בונים, שהיום היארציית שלו – יש להם מכנה משותף של "טוב מאד" שנות חיים). האוה"ח חי יותר קצר – הכוונה שהספיק להשלים את חייו בפחות זמן, יותר זריז. איך עוד אומרים את הווארט הזה, שצריך להיות קשור גם למעלה וגם למטה (רק שאחד יותר קשור למעלה ופחות למטה ואחד שיותר קשור למטה ופחות למעלה)? למה טוב להיות קשור למטה? זו תכלית כוונת הקב"ה, "דירה בתחתונים"²⁷. מי שהתעצם עם תורת החסידות, המודעות שהתכלית דירה בתחתונים, יותר קשור למטה – "אם רץ לבך שוב לאחד" (כמבואר בפרק נ בתניא), איפה תמצא את ה"אחד"? למטה, שם תמצא את העצמות, את התכליס, גם כשרץ לבך.

העליונה. כשחושבים, יש הרבה דרשנים שדורשים באופן דומה, אבל יש משהו מיוחד אצלו – הוא לא סתם דורש, הכל תואם אותו, הולם אותו ומיועד לו – הוא ודאי מתאר חיות שהיו לו בעצמו. המוטיב החוזר הוא סימן שהיו לו הרבה עליות נשמה.

איך יודעים שהאור החיים היה טיפוס של עלית נשמה? גם הבעש"ט עשה עלית נשמה, ואמר²⁸ שבשביל להביא משיח צריך שכולם יוכלו לעשות עליות נשמה כמותו. מה היחס ביניהם בעלית נשמה? הבעש"ט אמר²⁹ שבשמים, כאשר אני עולה אני רואה שהוא כבר יורד – הוא זריז ממני³⁰. איך אנחנו מסבירים זאת? יחסית לבעש"ט היתה לו מדת הזריזות, עלית נשמה זריזה, בעוד אצל הבעש"ט יש עלית נשמה מתונה. אם היו נפגשים היה קורה יחוד שהבעש"ט עצמו אומר שהוא עיקר היחוד המשיחי – זריזות במתינות³¹.

להיות קשור למטה גם בעליה

מתינות, גם בעליה, היא בעצם תנועת המשכה. אם אתה עולה מתון, לא עף מהר, לא פורח באויר (אף על פי שהבעל שם טוב היה רגיל ומלומד בקפיצת הדרך), סימן שאתה מעוגן במציאות (כמו רבי עקיבא ש"נכנס בשלום ויצא בשלום"³²). העיגון במציאות יכול להכביד על האדם, להקשות עליו לעלות, כי כאילו הוא קשור למטה. יש

כד אגרת הבעש"ט לגיסו ר' גרשון קיטובר, כש"ט (קה"ת) א"א.

כה סיפורי נפלאות מגדולי ישראל (בקמייסטר) ח"א סיפור ב, ובכ"ד.

כו ראה גם שיעור י"ט תמוז ס"ז (מדת החסד).

כז ספר השיחות ת"ש עמ' 52 (הובא בהוספות לכש"ט). ראה באריכות מודעות טבעית מאמר "בכל לבי דרשתיך", בעתה אחישנה עמ' רכז ואילך ובכ"ד.

כח ירושלמי פ"ב א"א.

כט ספר השיחות תרצ"ו עמ' 95 ואילך, ובכ"ד.

ל תהלים צ, י.

לא ראה מגלה עמוקות (ואתחנן) אופן קן.

לב תנחומא נשא טז; תניא פרק לו.

שאין להם חוש בעולם הזה – כלומר, שיש להם חוש בעולם הבא – לא פשוט מי הם, אבל אחד מהם הוא האריז"ל. כמה זמן חי האריז"ל? עוד יותר קצר מהאווה"ח.

בכל אופן, למי שיש חוש בעולם הבא אין חוש בעולם הזה. מי שלומד את האריז"ל הכי פשוט – הכל רק למעלה, אין לו כמעט ענין בעולם הזה. כשמתחיל לדבר על למטה אלה רק עולמות הקליפות – אין לו יותר מדי טוב מה לראות בעולמות התחתונים. כולו למעלה, בעולם האצילות. מי נשמה נוספת שאין לה חוש בעולם הזה? כעת מציעים שאווה"ח הק' הוא אוהב את האריז"ל ומביא הרבה אותו ואת הזהר – הוא מזדהה עמו. [המסורת שבית הכנסת של האווה"ח הוא הבית שהאריז"ל נולד בו]. נכון, קשר מובהק בינו לבין האריז"ל.

שוב, ההסבר שאווה"ח הוא צדיק בעל חוש בעולם הבא (ולא בעולם הזה), טוב בשביל לחבר אותו עם הבעש"ט. החבור שלהם הוא "והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק"¹⁷ – העיקר אצל האור החיים הוא הזריזות. איך מסבירים בחסידות שהיה זריז יותר מהבעש"ט? הוא הרוח של דוד המלך ואילו הבעש"ט הוא הנפש של דוד המלך, רוח למעלה ונפש מעוגנת למטה.

מה שעכשיו אמרנו הוא הקדמה ללמוד את כל האריכות כאן – שכל אחד ילמד – תיאור מופלא של עלית הנשמה. כל החסידות היא בעקבות הבעש"ט – איך רואים את ההבדל, שממש כיוון הפוך? האור החיים אוהב, כמו כאן, לדבר על חיות אחרי מאה ועשרים – מה קורה אתך כשאתה עולה לשמים. מה החסידות הכי אוהבת לתאר? את ירידת הנשמה לתוך הגוף. גם נושא גדול אצלנו, שאחוז גדול מאמרי אדה"ז בלקוטי תורה מתחילים בתיאור ירידת הנשמה לתוך הגוף. תתבונן ותחווה שהנשמה שלך היתה

"חוש בעולם הזה" ו"חוש בעולם הבא"

איך עוד מנסחים בחסידות את ההשוואה בין מי שיותר קשור למעלה ומי שיותר קשור למטה? יש שתי חבות – חבת הקדש – חבה היא ראשי תבות "חוש בעולם הבא" וגם "חוש בעולם הזה". השאלה איזו חבה גוברת אצלך, איזו "חבה יתרה נודעת"¹⁷ לך (לא חבה סתם אלא "חבה יתרה") – אצל אחד ה"חבה יתרה" היא חוש בעולם הבא ואצל אחד היא חוש בעולם הזה. כל חבה היא י-ה, רק לעתיד לבוא כתוב "ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד"¹⁷. החבה של העולם הבא היא י-ה, "הנסתרת", אבל התכל'ס ש"יהיה הוי' אחד", שגם ה-וה, חוש בעולם הזה, יהיה שוה, יה בגימטריא חבה"¹⁷. רוצים לומר שהאווה"ח הוא מהנשמות הגדולות שהעיקר אצלו חוש בעולם הבא. בלשון החסידות לא אומרים 'חוש בעולם הבא', אלא שאין לו חוש בעולם הזה, אבל אם אין לו חוש בעולם הזה איזה חוש יש לו? חוש בעולם הבא (שמתואר גם כ'חוש בהתפשטות העולם', 'אויס וועלט'). או חוש בעולם הזה או חוש בעולם הבא – אחת משתי החבות.

מי הם הצדיקים של שתי החבות? יש גרסאות שונות לווארט הזה¹⁷, אז נרשה להציע גרסה משלנו עכשיו: מי השלשה שיש להם חוש בעולם הזה, שקשורים למטה יותר ממה שקשורים למעלה? הבעש"ט הוא האחרון. הגרסה המקובלת היא שהשלשה הם אדם הראשון, רשב"ז¹⁷ והבעש"ט – יש ודאי עוד הרבה, אבל ככה נוהגים לומר. לגבי השלשה

לג לשון המשנה, אבות פ"ג מ"ד.

לד זכריה יד, ט.

לה ראה ספר הליקוטים עה"פ (שלע"ל יהפוך שם הוי' ל"יהיה").

לו רמ"ח אותיות אות טו. מגדל עוז עמ' קנה. כתיבי הרה"א ביחובסקי עמ' קל.

לז כך ברמ"ח אותיות, אך בשני המקורות האחרים מכניסים במקום רשב"י את משה רבינו ואת רשב"י מונים בין השלשה שלא היה להם חוש בעוה"ז, ואכמ"ל.

שאוהבים את שני הטיפוסים. המספר הזה הוא גם **לויִתן בהמות**²³, שתי החיות החשובות לעתיד לבוא²⁴. התורה נגמרת ב-ל ומתחילה ב-ב, יחד זה **לב**, ומוסבר²⁵ שה-**לב** הזה הוא יחוד ה"לויִתן" ("אשר עשה משה לעיני כל ישראל") והבהמות ("בראשית ברא אלהים"). בעלי חוש בעולם הבא נקראים לויִתן ובעלי חוש בעולם הזה נקראים בהמות. דוד המלך אומר "בהמות הייתי עמך"²⁶ – גם לו יש חוש בעולם הזה, למה לא מונים אותו? למה לא מונים את משיח? כי שניהם כלולים באדם הראשון, **אדם ר"ת אדם-דוד-משיח**. אהבת ישראל היא שכל אחד צריך לאהוב את שני הטיפוסים האלה ולחבר ביניהם, לעשות יחוד וזיווג.

מ ראה מעין גנים בשלח הערה מג.
מא איוב פרקים מ-מא; ויקרא רבה יג, ג
מב מבחר שיעורי התבוננות ח"ט עמ' 143.
מג תהלים עג, כב.

מופשטת, לא שייכת לגשמיות, והיא ירדה למטה. גם רבי נחמן ספר על כך²⁷. גם אצל רבי בונים, כמו שדברנו, ה'נפילה' הטובה היא על הארץ, על המציאות. סימן מובהק שההתבוננות והעבודה בחסידות הן ירידה. שוב, משהו מופלא, שהחסידות מספרת לי את סיפור ירידת הנשמה שלי לעולם הזה והאזהרה מספר לי את סיפור עלית נשמת אחרי מאה ועשרים. זו ממש השלמה גמורה של רצוא ושוב.

שני סוגי הצדיקים – לויִתן ובהמות

נסיים בגימטריא של שתי החבות: **חוש בעולם הבא** (470) **חוש בעולם הזה** (479), **עולם הזה** הוא 9 יותר **מעולם הבא** (עולה 949, **אהבה פעמים חכמה**) (שתי המדות של הרבי ר' בונים), **אהבת ישראל**. לפי זה **אהבת ישראל** היא

לט סיפורי מעשיות מעשה ז, ממלך ועכביש.

ניגון | 435 | י"ג תמוז תשע"ט

לאט 64

4

7

13

1 2

חידוש העולם בנפש האדם

כתר שם טוב אות יא

קיצור מהלך השיעור

בשיעור נוסף בכתר שם טוב נלמדת תורה יסודית, שיש בה יסוד לכל ביאור הספירות בנפש האדם. הבעל שם טוב מסביר שהתחדשות העולם יש מאין ממוחשת דרך חידושי תורה שמחדש האדם, ומפרט את השתלשלות הספירות שבתהליך – מראשית החידוש עד השלמתו-גיליו. הבעל שם טוב מסיים בתיקון העולמות העליונים והעולמות התחתונים בתוך הנפש – המחשבה והמעשה – על ידי העיסוק בפנימיות התורה ובנגלה שבתורה.

ראשית התורה – חידוש העולם

רבי יעקב יוסף מפולנאה – ממנו רוב ציטוטי הבעש"ט – מפרש בכן פורת יוסף (מקור התורה כאן בכש"ט) את הפסוק הראשון בתורה:

שֶׁהִתְחַלַּת הַתּוֹרָה הָיָה לְהִרְאוֹת סְתִיבֵית פֶּת הַמְּאֲמִינִים בְּקִדְמוֹת הָעוֹלָם וְכוּ' [החכמים הקדמונים, אריסטו וחבריו] כִּי מוֹכַח שֶׁיֵּשׁ בּוֹרֵא עוֹלָם שֶׁחֲדַשׁ הָעוֹלָם מֵאַיִן לַיֵּשׁ,

ידועים דברי הרמב"ם^א, שהעריך מאד את אריסטו, שאם אכן היתה הוכחה פילוסופית שהעולם קדמון היינו חייבים לפרש את כל התורה לאור זאת, אך כיוון שאין הוכחה כזאת אני מאמין באמונה שלמה במה שכתוב בתורה. מוסבר בחסידות^ב שחקירת הרמב"ם הגיעה רק עד לעולם הבריאה, שם באמת אי אפשר להוכיח שהעולם נברא יש

בְּסִפּוֹר עֵץ חַיִּים, כְּשֶׁעָלָה בְּרָצוֹנוֹ הַפְּשׁוּט לְבִרְאָה הָעוֹלָם וְכוּ'. וְרִאֲיָה מְכַרְחַת לָזֶה מֵאַדָּם הַמְּחַדֵּשׁ בַּתּוֹרָה, שֶׁחֲדַשׁ יֵשׁ מֵאַיִן, וּבִתְחִלָּה לֹא חֲדַשׁ וְעַכְשָׁיו הַשֶּׁכֶּל מוֹלִיד וְנִתְחַדֵּשׁ דְּבָר יֵשׁ מֵאַיִן.

מהבעש"ט ז"ל. שֶׁיֵּשׁ בְּשֶׁכֶּל אָדָם עֵשׂוֹר סְפִירוֹת, כִּי אֲבָא וְאֲמַא הֵם הַמּוֹלִידִים דְּבָר שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ בַּתּוֹרָה וְנִקְרָא אֲבָא וְאֲמַא, וּבִתְחִלָּה וְנִקְרָא חֶסֶד כְּשֶׁנִּתְחַדֵּשׁ הַדְּבָר שֶׁמִּתְפַּשֵּׁט לְאַיִן תְּכֵלִית שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶסֶד פְּגוּדָע, וְאַחַר כֵּן צְרִיף בְּחִינַת גְּבוּרָה, סוּד הַצְּמִצּוּם, שֶׁיּוֹכֵחַ לְתַפְסֵ' לְאוֹמְרוֹ בְּפָנָי אַחֲרִים, וְהַפֵּל עַל יְדֵי קוֹ הַצְּמִצּוּעִי וְכוּ', וְאַחַר כֵּן צְרִיף הָאֲמִנָּה כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ בַּש"ס דְּמִכּוֹת בָּא חֶבְקוּק וְהָעֵמִידוֹן עַל אַחַת וְצָדִיק בְּאֲמוֹנָתוֹ יִהְיֶה, וּבְחִינַת הָאֲמִנָּה הֵם תְּרֵי סִמְכֵי קְשׁוּט וְנֶצַח וְהוֹד, וְאַחַר כֵּן הַתְּעַנּוּג שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּמַה שֶׁחֲדַשׁ וְנִקְרָא יְסוּד שֶׁהוּא אֲבָר הַתְּעַנּוּג, וְנִתְגַּלָּה עַל יְדֵי הַדְּבוּר שֶׁהוּא מְלֻכּוֹת, וּדְפַח"ח.

אֲמָנָם בְּאֲמַת כִּי קוֹדֵם הָיָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹרֵא עוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנוֹת ע"י עֵסְקוֹ בַּתּוֹרָה בְּרָדִין סְתִימִיּוֹן, וְאַחַר כֵּן בְּעֵסְקוֹ בַּתּוֹרָה בְּנִגְלָה וּבְרָאוֹ עוֹלָמוֹת אֵלוֹ הַנִּגְלִיּוֹן.

נרשם (מהזיכרון) ע"י משתתפי השיעור. לא מוגה. ד אדר א' ע"ט – כפר חב"ד.

א מו"נ ח"א פע"א. וראה עוד במאמר "חידוש העולם בשיטת הרמב"ם" באתר מלכות ישראל.

ב ראה אוה"ת דברים ע' כג; ספר השיחות קיף ה'ש"ת ע' 41; תש"ה ע' 17.

הראיה לחידוש העולם – חידושי תורה

מהפסוק "מבשרי אחזה אלוה" לומדים בחסידות שכדי להבין ענין אלקי צריך משל מהאדם – "האדם הוא עולם קטן והעולם הוא אדם גדול". מי נקרא "אדם גדול"? [אברהם]. כן, עליו כתוב "האדם הגדול בענקים". אם כן, העולם הוא אברהם אבינו, למה הוא קשור לבריאת העולם? "אלה תולדות השמים והארץ **בהבראם**",¹ אותיות **באברהם**. בעצם כל העולם הוא אברהם אבינו, שהוא מדת החסד-אהבה. גם דרגת "קדמון" שלפני הצמצום – מה ש"שיער בעצמו בכח כל מה שעתיד להיות בפועל"² – מגיעה מהאהבה של אברהם, דרגת "אחד" שלפני הצמצום. אברהם, להבדיל, הוא הדמות של חוקר אלוקות. הוא התבונן, ובשונה מאריסטו התגלה לו שהעולם נברא יש מאין. זהו נושא שגם מאוד קשור למה שאנו קוראים "המהפכה הרביעית", שהתחילה מאברהם אבינו – "את הנפש אשר עשו בחרן"³.

החבר'ה שלנו בניו זילנד נפגשו ביום חמישי האחרון עם ראש השבט המרכזי של המאורים

מאין, אמנם בעולם האצילות ברור לכתחילה שהעולם נברא יש מאין, כפי שיעלה מדברי הבעש"ט כאן.

[שאלה: בריאה פירושה יש מאין (כדברי הרמב"ן בתחלת התורה) – למה אין בעולם הבריאה הוכחה לחידוש העולם?] ענינו של עולם הבריאה הוא אכן יש מאין, אבל בעיקר מורגש בו היש. ליתר דיוק, הוכחות שכליות שייכות לחיצוניות עולם הבריאה, שם אין הוכחה לחידוש העולם יש מאין (והעיקר הוא היש שנברא). לעומת זאת, בפנימיות עולם הבריאה מורגשת ההתהוות מהאין (עם דגש על חוית היציאה הטריה מהאין), לכן הרמב"ם הרגיש זאת, אבל לא יכול היה להסביר לשכלים נבראים.

וּכְמוֹ שֶׁהִתְחִיל בְּסֵפֶר
עֵץ חַיִּים, פְּשָׁעָהּ בְּרִצּוֹנוֹ
הַפְּשׁוּט לְבְרֵא הָעוֹלָם וְכוּ',
יעו"ש [גם פתיחת הזהר היא "בריש הורמנותא דמלכא גליף גליפו בטהירו

עילאה"¹. "הורמנותא" היינו נטילת רשות. ממי ה' נוטל רשות? מעצמו – על דרך עלית הרצון. העץ חיים מתאר את עלית הרצון להיטיב (חסד דאין סוף, בו מתחולל המעבר בין הרצון המוחלט והשעשועים העצמיים לרצון הפשוט) והזהר את עלית הרצון למלוך (במלכות דאין סוף) – הטעם השלישי והרביעי לבריאת העולם², ו"ל"].

ג שער הכללים פ"א.

ד זהר ח"א טו, א. וראה באורך מאמר "בריש הורמנותא דמלכא" לר"ה מפאריטש (גם ביחס להמשך המבואר בפנים) – נדפס עם הוספות וביאורים בספרנו מגיד מראשית אחרית. ה ראה סוד הוי' ליראיו שער "טעם הבריאה" (וביאוריו בכרך האחרון של חסדי דוד הנאמנים).

1 איוב יט, כו.

2 ע"פ תנחומא פקודי ג.

3 יהושע יד, טו (ראה רש"י שם).

ט בראשית ב, ד.

י בראשית רבה יב, ט; פסיקתא דרב כהנא נספחים אות א; זהר ח"א צא, ב.

יא מטבע לשון שגור בקבלה וחסידות.

יב בראשית יב, ה.

החבר'ה שלנו בניו זילנד נפגשו ביום חמישי האחרון עם ראש השבט המרכזי של המאורים (המקומיים שם) ועשו טקס רציני. אמירת השלום שלהם, ברמה ה'טובה', היא נשיקות אף באף – נושמים את האוויר של השני וככה מתחברים אתו (קשור לפרק מז בתהלים, שאומרים לפני תקיעת שופר; הפרק מתחיל "כל העמים תקעו כף", ו"כף" כמו "אף" כי אותיות א-כ מתחלפות ב-אכבי. בפסוק האחרון כתוב "נדיבי עמים נאספו עם אלהי

'מקרב'. שוב, בחיצוניות עולם הבריאה, בו יש 'שכלים נבדלים', צריך הוכחות שכליות – שם אין הכרה ביש מאין, אך בפנימיות עולם הבריאה ישנה את הרגשת ההתהוות יש מאין. ביחס לגויים באמת כתוב "אל אחר אסתריס ולא עביד פירין" – הס"א לא מוליד שום דבר אמתי. [אריסטו כמו אסתריס]. יפה!

לידת החידוש מאבא ואמא – חג"ת

עכשיו, יש פה בסיס לכל ההסבר שלנו על הספירות. הוא מסביר פה את כל הספירות כפי שהן בשכל, אבל אפשר ללמוד מכאן על מהות הספירות בכלל. גם התורה הקודמת – שלמדנו בשבוע שעבר – היתה יסודית מאד, והתורה כאן היא יסוד היסודות של הסבר הספירות: מהבעש"ט ז"ל. **שְׁיִשׁ בְּשֹׁבֶל אֲדָם עֶשְׂרֵי סְפִירוֹת, פִּי אֲבָא וְאֲמָא הֵם הַמּוֹלִידִים דְּדָבָר שְׁנִיתֵיחְדֵּשׁ בְּתוֹרָה [צריך ששני כוחות יתאחדו על מנת להוליד דבר חדש, "ברא בוכרא", סוד הדעת, וצירוף שני הדברים]**

וְקָרָא אֲבָא וְאֲמָא,

וּבִתְחִלָּה וְקָרָא חֶסֶד בְּשְׁנֵיחְדֵּשׁ הַדְּבָר שְׁמֵיחְדֵּשׁ לְאֵין תְּכִלִּית שְׁהוּא בְּחֵינֵי חֶסֶד בְּגוֹדֵעַ.

בהתחלה, ברגע בו לא חידוש, אני אוהב אותו או שונא אותו? קודם כל אני מתלהב, אוהב אותו ורוצה שיתפשט בכל העולם, אבל רק שוטה מוציא את החידוש ככה. תלמיד חכם אמתי מיד מתחיל למתוח על עצמו

בכל אופן, גם כאן ההוכחה לבריאת העולם מומחשת דרך נפש האדם, "מבשרי" (כהדגשת החסידות³ ש"מבשרי" אין הכוונה רק לגוף, אלא גם ובעיקר למדות האדם המתוקנות, "לב בשר"):

וְרָאָהּ מְכַרְחַת לְזֶה מְאֲדָם הַמְּחַדֵּשׁ בְּתוֹרָה, שְׁחֵדֵשׁ יֵשׁ מֵאֵין, וּבִתְחִלָּה לֹא חֵדֵשׁ וְעִבְשׁוּ הַשִּׁבְלִי מוֹלִיד וְנִתְחַדֵּשׁ דְּבָר יֵשׁ מֵאֵין.

כנראה שהסיבה שאריסטו לא חש את זה כי אצלו כל החידושים הם יש מיש, החידושים

שלו נבעו רק מהתבוננות בעולם שהוא כבר יש, אבל מי שזוכה לחדש באמת בתורה מרגיש שהחידוש הוא יש מאין [הרמב"ם לא חידש בתורה?], הוא חידש, לכן הוא האמין בחידוש העולם, אבל, כמו שאמרנו, הוא היה רק בעולם הבריאה (לעומת הבעש"ט וצדיקי החסידות שבאצילות) – הוא חש שנברא יש מאין, אבל חש זאת אחרי ההתהוות של היש, לכן הוא מאמין בזה ואף

מרגיש את זה 'מרחוק' אך ללא דעה ברורה

אברהם כי לאלהים מגיני ארץ מאד נעלה" – "ארץ מאד נעלה" ראשי תבות **אמן**, אמונה. זהו הפרק היחיד שנעמר בראשי תבות **אמן**). החבר'ה שלחו תמונות, אפשר לראות... אח"כ הם נושאים תפלה בשפה שלהם – מאורית – ומתרגמים לאנגלית, ואז עושים איהה ריקוד, ואחריהם מי שנפגש עמם צריך לעשות אותו דבר (בשפתו). החבר'ה שלנו התפללו בעברית – לשון הקדש – ותרגמו לאנגלית ורקדו "רומא פומא". כולם שם מאד התלהבו מהענין... בכל אופן, שאלו אותם: 'למי אתם מתפללים?' – ידוע שהם מאמינים באל אחד – והם ענו שהם מתפללים לאלוקי אברהם. יש אומרים שהם מצאצאי עשרת השבטים, אבל הראשים שלהם עצמם אמרו שידוע להם ששזו טענה לא נכונה. כנראה הם צאצאי "הנפש אשר עשו בחרן"... (לפי ההיסטוריה שלהם הם נדדו מבלל לפרו ומשם לניו זילנד).

יג' ראה תניא אגה"ק טו באורך שיעורים בסוד ה' ליראיו שער א"פ"ח ובכ"ד.

יד ע"פ זהר ח"ב קג, א.

בקורת. רואים אצל כל גדולי ישראל, הגאונים האמתיים, שעושים 'שמיניות באויר' כדי לפרוך את החידוש שלהם, ורק כשהוא מתברר כהכרחי הם מגיעים למסקנה¹⁰. זו הגבורה-הצמצום אחרי החסד הראשון:

וְאַחַר כֵּן צָרִיף בְּחִינַת גְּבוּרָה, סוּד הַצְּמֻצוּם, בְּדֶרֶךְ כִּלְלִי¹¹ אוֹתוֹת שֶׁם הוּא הֵן צֻמְצוּם-הַתַּפְשׁוּטוֹת-הַמִּשְׁכָּה-הַתַּפְשׁוּטוֹת, כִּךְ שֶׁהַסֵּדֶר בְּמוֹחִין הוּא קוֹדֵם צֻמְצוּם וְאַחַר כֵּן הַתַּפְשׁוּטוֹת, אֲבָל בְּמִדּוֹת הַסֵּדֶר הַפּוֹךְ – קוֹדֵם הַתַּפְשׁוּטוֹת-חֶסֶד וְאַחַר כֵּן צֻמְצוּם-גְּבוּרָה. אִיךְ קוֹרְאִים לַתּוֹפְעָה זֶה? ["אֲחֵלִיפוֹ דוֹכַתִּיהוּ"]. "שְׂכַל אֵת דִּיּוּ"¹². אֲצַל יַעֲקֹב הַהִיפּוֹךְ נַעֲשֶׂה בֵּין הַיְדִים לְרַגְלִים, מַחֲסֵד לְהוֹד וּמַגְבוּרָה לְנֶצַח, אֲבָל כֵּן הַשִּׁיכּוֹל הוּא מֵהַמוֹחִין לְמִדּוֹת¹³ – הַחֲכָמָה יוֹרֶדֶת לְגְבוּרָה וְהַבִּינָה יוֹרֶדֶת לְחֶסֶד. כִּךְ קוֹרֶה גַם בְּגוֹף בְּפוּעַל – הַמַּח הַיְמָנִי מִשְׁפִּיעַ עַל הַצֵּד הַשְּׂמָאֲלִי שֶׁל הַגּוֹף וְהַמַּח הַשְּׂמָאֲלִי עַל הַצֵּד הַיְמָנִי.

הוא מסביר פה עוד פן של כח הגבורה-הצמצום, מעבר לבקורת-העצמית:

[נדרש צמצום של החידוש] שְׂיִזְכַּל לְתַפְסַּח לְאוּמְרוֹ בְּפִנְיָ אַחֲרָיִם [עלי לצמצם את החידוש שלי להעבירו לאחרים. שוב, בהתחלה אני רוצה שהחידוש שלי יתפשט ויגיע לכל העולם, לכולם, כי אני אוהב את גם עצם החידוש וגם את כולם. אחר כך אני רואה שמדובר ב'חלומות באספמאי' (אולי אני רוצה שהחידושים שלי יגיעו עד אספמאי...), ואם אני רוצה שבינתיים לפחות עשרה אנשים יוכלו להבין את החידוש – עלי לצמצם אותו מאד כדי להסבירו. במוחין, זו פעולת החכמה, ה-י, צמצום, של שם הוי']

נו"ה – האמנה

וְאַחַר כֵּן צָרִיף הָאֲמָנָה כְּמוֹ שְׂאֲמָרוֹ בְּשׁוּ"ס דְּמִכּוֹת בְּאֵ תְּבַקּוּק וְהַעֲמִידוֹן עַל אֲחַת וְצָדִיק בְּאֲמֻנָתוֹ יִחְיֶה, וּבְחִינַת הָאֲמָנָה הֵם תְּרֵי סְמִכֵי קְשׁוּט וְנֶצַח וְהוֹד,

פה הוא אומר חידוש גדול: מה פירוש "האמנה"? [לפי ההקשר נשמע כמו אוקימתא, להעמיד את החידוש]. הנצח וההוד מעמידים את התפארת, "תרין סמכי קשוט"¹⁴. אנחנו מסבירים תמיד שאמונה היא ברדל"א, אבל היא מתגלמת בנצח והוד, סוד "שני בדי ערבה" שאין להם לא טעם ולא ריח, רק אמונה פשוטה. בהקשר כאן, כדי להגיד חידוש עלי להאמין שהוא נכון.

יש מאמר יסודי בספר שערי אהבה ורצון –

טו ראה לדוגמה בקונטרס "עץ חיים" בסוף הספר "נפש החיים", מה שמסופר על ר' חיים מוולוז'ין.
טז ראה תניא אגרת התשובה פ"ד; סוד ה' ליראיו שער ב (ארבעה עולמות) פ"ד; שער יב (האריז"ל והבעש"ט) פ"ב.
יז בראשית מח, יד.
יח ראה גם שיעורים בסוד ה' ח"א "ג' רישין שבכתר" עמ' שמו ואילך (במעבר מהכתר למוחין).

יט ישעיה נח, ח.
כ הקדמת תקו"ז יז, א ("פתח אליהו").

בה' עצמו, כאמונת האבות בה' עוד לפני מתן תורה, אמונה ב'הוה' התמידי של ה', ואמונה בה' כנותן התורה במעמד הר סיני. כך נפרש את הפסוק "ויאמינו בה' ובמשה עבדו"¹⁹. חסיד מפרש את האמונה במשה כאמונה בצדיק²⁰, המשה שבדור, הממוצע המחבר אותנו לה', אבל בפשט האמונה במשה היינו האמונה בנבואת משה גואל-ראשון, האמונה ב"תורת משה עבדי"²¹ (גם כממוצע המחבר - "ישראל מתקשראן באורייתא ואורייתא בקוב"ה"²²). האמונה בתורה היא הוד, אני מודה במשהו שקיים כבר - בתורה. אמונת הנצח הוא משהו אחר, אמונה ב"נצח ישראל" - משהו עצמי לגמרי, עצמות ה' כפי שה' מתגלה בהוה, שקשה לבטא במלים. "וצדיק באמונתו יחיה" פירושו שהצדיק ("ועמך כלם צדיקים"²³), ספירת היסוד, חי בהשראת שתי הספירות שמעליו, נצח והוד, האמונה בה' והאמונה במשה עבדו ("משה אמת ותורתו אמת"²⁴) - הודאת קרח למשה, תיקון "הודי נהפך עלי למשחית"²⁵).

נסביר כך: מגדלים ילד יהודי על יסודי האמונה בה', תורה ומצוות - הכל נכלל באמונה של הוד, מלמדים אותו אמונה במשהו שקיים כבר. החידוש הוא האמונה של הנצח - אמונה שהוא מגלה בעצמו (על דרך ההבדל בין "אלהינו" ל"אלהי אבותינו" ובין "זה אלי ואנוהו" ל"אלהי אבי וארוממנהו"²⁶) - הראשון

"פרצוף הדעת". הדעת היא הספירה היחידה שיש לה ריבוי ניבים כה גדול שניתן לעשות ממנה פרצוף - פרצוף שחשוב ללמוד. כל הפרצוף הוא הסבר על "והאדם ידע את חוה אשתו"²⁷ - אדם בחינת "לך דמיה תהלה"²⁸, חוה כמו לחוות דעה²⁹ וביניהם מחברת הדעת. הפרצוף הוא מ"העמקת הדעת" בכתר ועד "חות הדעת" שבמלכות. בחסד יש "קירוב הדעת", בגבורה "נקיות הדעת" - יש ביטוי "נקיי הדעת שבירושלים"³⁰, אני מנקה את החידוש מכל הסיגים - ובתפארת "שיקול הדעת" בתפארת. הנצח הוא "הכרעת הדעת" וההוד הוא "הסכמת הדעת" - אחרי שהגעתי לחידוש, ה'מתנגד' שבתוכי צריך להסכים לו. אז מגיעים ל"החלטת הדעת" ביסוד.

נצח והוד - האמונה האישית בה' והאמונה בתורה

הוא אומר שיש כאן שתי ספירות, אבל יש רק ביטוי אחד - "האמנה". איך אמונה כוללת שתי ספירות? איך דורשים בחסידות "וצדיק באמונתו יחיה"³¹ - ב אמונות³². בדרך כלל מוסבר ששתי האמונות הן שני מקיפי הנשמה הרמוזים באותיות **לם של צלם** - "צדיק [ה-צ של צלם, נפש-רוח-נשמה] באמונתו [ב אמונות, לם של צלם, מקיף החיה ומקיף היחידה, המקיף הקרוב והמקיף הרחוק, האמונה בהתהוות התמידית והאמונה בעצמות ה'] יחיה" - אבל כאן ההסבר הוא אחר, שתי אמונות בנצח ובהוד.

איזה שתי אמונות יכולות להיות? אמונה

כז שמות יד, לא.

כח וראה מעין גנים ח"ב פרשת בשלח.

כט מלאכי ג, כב.

ל עפ"י זחר ח"ג עג, א. ראה פלה"ר בראשית ד"ה "ויהי מקץ".

לא ישעיהו ס, כא.

לב תנחומא קרח י, א.

לג דניאל י, ח.

לד שמות טו, ב. וראה שיח שרפי קדש עה"פ (בשם הרבי מקוצק).

כא בראשית ד, א.

כב תהלים סה, ב.

כג ראה גם שיעור ט"ז אייר ע"ט.

כד גיטין פ"ט מ"ח.

כה חבקוק ב, ד.

כו ראה סוד ה' ליראיו כללי השערים פרק ח.

כִּי עֲסֻקִים בְּבִירוֹ. רַק בְּסוּף אֲפֹשֶׁר לְהִתְעַנֵּג בְּאַמְתָּ. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּאַגְרַת הַקֹּדֶשׁ טו בְּתַנְיָא, שֶׁכָּל שֶׁחֲשַׁק וְהֵאָהֳבָה שֶׁל הָאֵב הַמְּלַמֵּד אֶת בְּנֵי גְדוּלִים יוֹתֵר – כִּךְ גְּדֻלָּה הַהִשְׁפָּעָה וְהַבֵּן יִכּוֹל לְהִבְיֵן יוֹתֵר. הוּא מְבִיא מִשֶּׁל גְּשָׁמִי, מְרִיבֵי הַזֶּרַע הַתְּלוּי בְּרִיבֵי הַחֶשֶׁק וְהִתְעַנּוּג.

נְקוּדָה זֹאת קְשׁוּרָה לְבִיאור רַבִּי הַלֵּל עַל שֶׁעַר הַיְחוּד שֶׁל אֲדַמוּ"ר הָאֲמֻצְעִי^ט בְּסוּד **יִבֵּק** – יְחוּד-בְּרַכָּה-קְדוּשָׁה: יְחוּד הוּא בְּנֵה"י (בְּמוֹחֵן הַיְחוּד הוּא פְּנִימִיּוֹת הַדַּעַת, אֲבָל בְּכֻלּוֹת הַפְּרָצוּף הוּא בְּכֻלּוֹת הַנְּהַ"י, הַמוֹטָבֵעַ שֶׁבִּנְפֶשׁ, יְחוּד הַכַּחוֹת הַמַּעֲשִׂיִּים שֶׁל הַנֶּפֶשׁ עִם עֵצֶם הַמַּעֲשָׂה בְּפוּעֵל, וּבִפְרָט בְּסִפְרַת הַיְסוּד, בְּסוּד **"פְּעֻלַת צְדִיק [לַחִיִּים]"**^י – הַ"צְדִיק יְסוּד עוֹלָם"^י הַפּוּעֵל-בוּעֵל בְּמִצִּיאוֹת – שְׁעוּלָה **יְחוּד** בְּרַבּוּעַ); בְּרַכָּה הִיא בְּחַג"ת – לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ, הַמְּרַכְבָּה לְסִפְרַת הַחֶסֶד, נֹאמֵר "וְהִיא בְּרַכָּה"^י. אֲפֹשֶׁר לְתַפּוֹס אֶת הָאָדָם קֶצֶר, מֵהָרֵאשׁ, וְאֲפֹשֶׁר לְתַפּוֹס אוֹתוֹ מֵהַכְּתָפִים – הַבְּרַכָּה הִיא בְּמִקּוֹם שֶׁהָאָדָם מֵתְרַחֵב ('מֵתְבַרֵּךְ'), בְּחַג"ת. הָרֵאשׁ, הַחֶב"ד, הוּא כָּבֵר קְדוּשָׁה (הַמוֹחֵן נְכֻלִּים בְּחֻכְמָה, "חֻכְמָה מוּחָא"^י), עֲלֶיהָ נֹאמֵר "קֹדֶשׁ מְלָה בְּגִרְמִיָּה"^י. וְנִתְגַּלָּה [הַחִידוּשׁ] עַל יְדֵי הַדְּבָר שֶׁהוּא מְלָכוּת [בְּחִינַת חוֹת דַּעַת, סוּד חוּה, כִּנ"ל], וְדַפְחָה.

תִּיקוּן הַמַּעֲשָׂה וְהַמְּחַשְׁבָּה

הַתּוֹרָה מְסַתֵּימַת בְּעוֹד וּוְאָרְט, שֶׁלֹּא קְשׁוּר לְמָה שֶׁנֹּאמַר קוּדָם:

אֲמַנְסֵם בְּאַמְתָּ בִּי קוּדָם הֵיָה הַקְּדוּשׁ בְּרִנָּה

נֶצַח וְהַשְּׁנִי הוּד). אֲמוּנַת הַנֶּצַח הִיא הַעֲנִין שֶׁל דּוֹרְנוּ, בְּעֵלֵי הַתְּשׁוּבָה. חִידוּשׁ גְּדוּל לְהֵאֲמִין בְּ"נֶצַח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר"^י, שֶׁהַתְּרַגּוּם מֵתְרַגֵּם כְּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד – עַל יְדֵי הַ"נֶּצַח יִשְׂרָאֵל" שֶׁבֵּלֵב כָּל אֶחָד מֵתְחַבְּרִים לְ"נֶצַח יִשְׂרָאֵל" שֶׁלְמַעֲלָה. אַחֵר כִּךְ צְרִיךְ לְרַאוֹת אִיךְ כָּל הַחִידוּשׁ שְׂגִילִיתִי הוּא בְּעֵצֶם אוֹתוֹ ה' שֶׁלִּימְדוֹ אוֹתִי עֲלִי, אֲמוּנַת הַהוּד.

[מָה הַקְּשֶׁר לְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד?] זֶה בְּדִיּוּק זֶה! הַבְּעַל שֶׁם טוֹב אוֹמֵר^י שֶׁמַּלְכוּת בֵּית דָּוִד הִיא הָאֲמוּנָה בְּהַשְׁגָּחָה פְּרִטִית, שֶׁכָּל מָה שֶׁקוֹרָה אֵתִי הוּא מֵאֵת ה'. זֶה הַנְּקוּדָה שֶׁאֲמַרְנוּ כַּעַת – הַהִרְגָּשָׁה שֶׁמָּה שֶׁהִתְחַדַּשׁ לִי הוּא מֵאֵת ה' יִתְבַרַךְ מִמֶּשׁ. כְּתוּב בְּמִדְרָשׁ^י שֶׁיֵּשׁ עֶשְׂרֵה מַלְכִּים שֶׁמַּלְכוּ עַל כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ – הָרֵאשׁוֹן הוּא הַקֶּב"ה, הָאַחֲרוֹן הוּא הַקֶּב"ה וְהַתְּשִׁיעִי הוּא מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ שֶׁעֲנִינוּ לְמַסּוֹר אֶת הַמַּלְכוּת לָה'. בְּהַתְּחִלָּה ה' מְסַר אֶת הַמַּלְכוּת לְבְנֵי אָדָם (וְאֵז הִיא עֵבְרָה מִמֶּלֶךְ לְמֶלֶךְ עַד שֶׁהִגִּיעָה לְמֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ), אֲבָל בְּסוּף תְּפִקִּיד מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ הוּא לְמַסּוֹר אוֹתָהּ חֲזָרָה לָה'^י.

יְסוּד וּמַלְכוּת – הַתְּעַנּוּג וְהַגִּילּוּי

וְאַחֲרַי כִּךְ הַתְּעַנּוּג שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּמָה שֶׁיְחַדֵּשׁ וְנִקְרָא יְסוּד שֶׁהוּא אֶבֶר הַתְּעַנּוּג, הַיְסוּד, "סִיּוּמָא דְּגוּפָא", הוּא אַחֲרֵי שֶׁכָּבֵר גְּמַרְהָ הַתְּפִשְׁטוֹת שְׁנֵי הַקּוּיִם יְמִין וְשְׂמָאל – אִין יוֹתֵר עֵימוֹת וּמֵתַח בֵּין כַּחוֹת נֶפֶשׁ מְנוּגְדִים, וְאֵז אֲפֹשֶׁר לְהִתְעַנֵּג בְּאַמְתָּ. כָּבֵר בְּהַתְּחִלָּה, בְּחֶסֶד, יֵשׁ הַרְגָּשָׁת תְּעַנּוּג, אֲבָל אִי אֲפֹשֶׁר לְעַמּוֹד עֲלֶיהָ

ט שֶׁעַר הַיְחוּד פְּרָק ל (קל, ב; וּבְלֻקוּ"ב – קצב, ד).

מ מְשִׁלֵּי, טז.

מֵא שֶׁם פְּסוּקָה.

מב בְּרַאשִׁיתִי, ב.

מג הַקְּדַמַּת תְּקוּנֵי זֶה יוֹר, א ("פְּתַח אֵלֵיהוּ").

מד זֶה ח"ג צד, ב.

לֵה שְׂמוּאֵל-א טו, כט.

לו כֶּש"ט (קֵה"ת) אוֹת מוּא; דָּגַל מַחְנֵה אֲפִרִים פְּרִשְׁת

וְאִתְחַנֵּן בְּשֵׁם הַבְּעִש"ט.

לז פְּרָקֵי דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פ"י.

לח רָאֵה גַם אֲמוּנָה וּמוֹדְעוֹת מֵאֲמֵר "הָאֲמוּנָה בְּמַעְגַל הַשְּׁנָה"

עמ' קעז.

[בתחלה היה ה' בורא עולמות ומחריבם כו', סוד עולם התהו ושבירת הכלים. דווקא את חלק הנגלה, העולמות התחתונים ב"ע, הוא השאיר לנו לתקן. איך הדבר מסתדר עם הכתוב כאן?] עולם האצילות, שבכלל עולמות עליונים, נקרא עולם התקון סתם – ה' תקן אותו בראשית הבריאה (לאחר שבירת הכלים דעולם התהו). ובכל זאת, עיקר העבודה שלנו הוא להגיע לאצילות על ידי קדושת המחשבה, על ידי העסק ברזין סתימין כמו שכתוב כאן. התכלית היא חיבור הפן הנסתר לפן הגלוי – כך עושים לו יתברך דירה בתחתונים. הכל קשור לווארט שרצינו להגיד כאן, שבעצם כל השפעה מגיעה מטוב לבו של המשפיע, מהחסד שלו. אך אם הוא באמת טוב לב ולא טיפש הוא בודק טוב-טוב את החידוש שלו – מעביר אותו בבקרת הגבורה ובקו האמצעי – כדי שיצא אמתי ונקי. כמו בעל מפעל, יש אחד שברגע שהמוצר 'עובר' הוא משווק אותו, כדי להרויח כמה פרוטות, אבל יש אנשים שלא יפתחו את העסק שלהם עד שמגיעים למוצר מוגמר וטוב, עד שלא יגיעו לעולם האצילות.

הוא בּוֹרֵא עוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנוֹת עַל יְדֵי עֲסָקוֹ בְּתוֹרָה בְּרִזְיוֹן סְתִימִיּוֹן, וְאַחַר כֵּן בְּעֲסָקוֹ בְּתוֹרָה בְּנִגְלָה וּבְרִאוֹ עוֹלָמוֹת אֵלּוֹ הַנִּגְלִיּוֹן.

קודם כל, לומדים מכאן שבכדי לתקן את העולם הזה, "עולמות אלו הנגלין", צריך ללמוד הלכה. מה הם עולמות נסתרים אצלנו? עולמות תחתונים הם מעשה ועולמות עליונים הם מחשבה. עיקר עבודת החסידות הוא מחשבה – וחבור המחשבה למעשה, כמבואר כמה וכמה פעמים בכתר שם טוב^{מה} – שמירה על מחשבה טהורה וקדושה. כל פעולות הצדיקים הן על ידי מחשבה טהורה. ודאי שהצדיקים מקיימים גם את כל המצוות בפועל ממש, אבל דווקא על ידי הדבקות במחשבה (תוך כדי קיום המצוות וכל היום כולו) הם זוכים לרוח הקודש. אם אני רוצה לתקן את המעשה שלי אני צריך ללמוד הרבה נגלה, אבל תיקון הפנימיות, המחשבה, הוא דוקא על ידי לימוד רזין דאורייתא. בדורנו רואים שבעיקר מחפשים פנימיות, תהליך שבעצם כבר התחיל מהבעל שם טוב.

מה כש"ט (קה"ת) סזא, וש"נ.

בקיזור – תובנות ונקודות 'עבודה':

- "מבשרי אחזה אלוה" – כח החידוש היהודי בתורה ממחיש את הבריאה יש מאין.
- אחרי ההתלהבות מהחידוש והרצון להשפיעו לכל העולם, ומתוך טוב-לב אמתי, יש לבקר את החידוש ולבררו ואז לצמצם אותו כדי שיהיה מובן גם לזולת.
- את האמת מעמידות שתי אמונות – האמונה האישית, המתחדשת, המאפיינת במיוחד את בעלי התשובה של דורנו, והחיבור שלה לאמונה היהודית התמימה המודה בכל המסור לנו מסיני – "זה אלי [האישי] ואנוהו [ולאחר מכן אכיר שהוא-הוא] אלהי אבי וארוממנהו".
- את מעשינו אנו מתקנים על ידי לימוד הנגלה (על מנת לעשות) אך את מחשבותינו ניתן לטהר ולתקן רק על ידי לימוד פנימיות התורה. דווקא על ידי קדושת המחשבה ניתן להגיע לעולם האצילות ולחברו לעולמנו – "לעשות לו יתברך דירה בתחתונים".

ביאורים בפרקי אבות

פרק ג משנה ז

רַבִּי אֱלֵעָזָר אִישׁ בְּרִתּוֹתָא אֹמֵר: תָּן לּוֹ
מִשְׁלוֹ שְׂאֵתָהּ וְשִׁלָּהּ שְׁלוֹ, וְכֵן בְּדוֹד הוּא
אֹמֵר: כִּי מִמֶּנָּה הַכֹּל וּמִיָּדָה נִתְּנוּ לָךְ

להתחלה), משורש אשר, שפירושו הליכה בדרך הישר – "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב". על ידי העבודה של שפלות ובטול האדם עולה מחיל אל חיל בדרך של פרישה מהרע (שפלות) עד לדבקות בה' (בטול).

שתי דמויות בתנ"ך מבטאות את עבודת השפלות והבטול: משה רבינו מגלם את עבודת הבטול והדבקות בה'. הוא נקרא "איש האלהים"¹ ודרשו חז"ל "מחציו ולמטה איש, מחציו ולמעלה האלהים"², הוא היה כה דבוק בה' עד שאמרו עליו חז"ל כי "שכינה מדברת מתוך גרונו". לעומתו ניצב דוד מלך ישראל, שהעיד על עצמו "והייתי שפל בעיניו"³ לאחר ש"פיזו וכרכר בכל עוז לפני ה'", והוא מגלם בדרכו ובמעשיו את עבודת השפלות. אכן, רבי אלעזר מסיים "וכן בדוד [המלך] הוא אומר 'כי ממך הכל ומיך נתנו לך' – פסוק המבטא את עבודת "שלך שלוי", עבודת השפלות – "כי ממך הכל".

מדובר כאן על הכרה כפולה בעמידת האדם מול ה': כל חפצי האדם הם של ה', "שלך שלוי", כדברי חז"ל "מי הקדימני ואשלם", מי קלס לפני עד שלא נתתי לו נשמה? מי עשה לי מזוזה עד שלא נתתי לו בית? מי עשה לי לולב עד שלא נתתי לו דמים?".⁴ אך רבי אלעזר מוסיף ואומר כי גם האדם עצמו שייך לה', "אתה שלוי".

בעבודת ה' יש שני יסודות עיקריים: הבטול והשפלות. הבטול הוא תחושה של 'התאיינות' מול ה', עלייה ודבקות באין סוף, ואילו השפלות היא תחושה של ה'אני' הנמוך והחסר-כל מצד עצמו, ככלי ריקן ללא נוכחות ה'. כך יש לפרש בדברי רבי אלעזר: "אתה שלוי" היינו הבטול כאשר האדם נשאב באור פני ה'; ו"שלך שלוי" היינו עבודת השפלות כאשר היהודי מבין שאין לו מעצמו כלום וכל מה שיש לו הוא מה'.

שם בעל המאמר הוא רבי אלעזר איש ברתותא⁵, סופי תיבות **אשרי** (מהסוף

א ויקרא רבה כז, ב.

ב לחלק מהמפרשים (מגן אבות לרשב"ץ, ענף יוסף) הוא רבי אלעזר איש בירתא המוזכר בתענית (כד, א) שגבאי הצדקה היו

בורחים ממנו משום שאם היו נפגשים היה מביא להם את כל כספו. לפי זה רבי אלעזר היה "נאה דורש ונאה מקיים".

ג תהלים א, א.

ד דברים לג, א.

ה דברים רבה יא, ד.

ו מצוטט רבות מחז"ל על פי זהר ח"ג רלב, א, וכן הוא בשמו"ר ג, טו ועוד.

ז שמואל ב, ו, כב.

הר עיבל – הר השמחה

מעין גנים – נקודה חסידית' בפרשת כי תבוא

האמירה שכל המתנות הטובות שניתנו לישראל נקנות ביסורים מלמדת לקבל יסורים בשמחה ובאהבה, מתוך ידיעת מטרם הפנימית.

הר השמחה

הציווי לבנות מזבח^ד על הר עיבל ולשמוח שם לפני ה' נותן ל'הר הקללה' שם נוסף ומעודד יותר, 'הר השמחה', ומלמד שבמקום הקללה יש עומק נעלה ומשמח עוד יותר מבמקום הברכה המפורשת. שמחה היא פנימיות ספירת הבינה^ה, לה שייך הכח להפוך קללה לברכה, להמתיק את הדינים בשרשם (חיצוניות הבינה היא מקור הדין והקללה – "מינה דינין מתערין"^ו – אך כשחודרין לפנימיות הבינה, לשמחה, נמתק הדין והופך לרחמים). השמחה על הר עיבל מגלה שב"ארור" יש טוב סמוי ועל-טבעי, הנעלה באין ערוך מהטוב שבברכות הגלויות. סימן לכך שהתורה מייקרת יותר את הקללות הוא שבתורה נתפרשו רק ה"ארורים", וה"ברוכים" נלמדים בתורה שבעל פה מכלל הקללות. כח הפיכת החשך לאור והמר למתוק מגלה טוב על-טבעי ונעלה – כחה של

ארץ ישראל נקנית ביסורים מיד עם כניסת ישראל הם מצווים לערוך מעמד כריתת ברית: עליהם להקים בהר עיבל^א מצבת אבנים (שנלקחו מהירדן), לבנות מזבח, להקריב עולות וזבחים, לקיים "ואכלת שם ושמחת לפני הוי' א-להיך"^ב ולכתוב את התורה על המצבה. אחר כך מתחולל המעמד בו ניתנת הברכה על הר גרזים והקללה על הר עיבל. מדוע פותח מעמד הברית בהר עיבל – 'הר הקללה' – ובו מוקמים המצבה והמזבח ויש לשמוח לפני ה'? האם לא ראוי וטבעי יותר לעשות זאת בהר גרזים, 'הר הברכה'? מתברר כי התורה מדגישה את יחוד ההר הסופג את הקללה ואת היותו מפתח הכניסה לארץ ישראל. חז"ל אומרים כי שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לעם ישראל – תורה, ארץ ישראל ועולם הבא – וכולן נקנות על ידי יסורים^ג. גם התורה וגם הארץ נקנות בפנימיות בהר עיבל – אליו מגיעים ביום הכניסה לארץ כתחלת ירושתה ובו נכתבים דברי התורה על מצבה נצחית ונקלטים בפנימיות בעם ישראל במעמד הברית – ובזכות התורה והארץ זוכים גם לעולם הבא. הר הקללה מבטא את כח היסורים לקנות את התורה, הארץ והעולם הבא.

ד המזבח הנבנה בהר עיבל מרמז לסוד הפיכת הקללה לברכה, הכח של "טעמין מרירו למיתקא" (זהר ח"א ד, א): **מזבח עיבל** עולה **טעמים** – אדמו"ר הזקן הפך את הטעם המר למתוק כשקרא את הקללות בתורה בטעמים נכונים ומתוקים (ראה לוח "היום יום" י"ז אלול).
ה ראה סוד ה' ליראיו שער א פ"ג (וביאורו בשיעורים בסוד ה' ח"ג), ובכ"מ.
ו ראה זהר ח"א קנא, א; ע"ח ש"ג (אריך אנפין) פ"ח; שם שיי"ד (או"א) פ"ב.

משיעור שניתן בהר עיבל ב"ב אלול ה'תש"ס. נרשם ע"י איתיאל גלעד.

א העובדה שהרי עיבל וגרזים הם התחנה הראשונה בכניסה לארץ היא על דרך הגעת אברהם קודם כל "עד מקום שכם עד אלון מורה" (בראשית יב, ו) – "מעשה אבות סימן לבנים" (סוטה לד, א).

ב דברים כז, ז.

ג ברכות א, א.

והחמה²¹). עם זאת, כשמגלים את התוקף העצמי של הנשמה, את ה"איתן שבנשמה"²² (ששרשו בשם **עב**), וחודרים באומץ לתוך **עב** הענו, ניתן להמתיק שם את הרע ולגלות את שרשו-פנימיותו הטוב והנעלה²³. כפי שהוזכר, המדקדקים מסבירים של-ל הנוספת בסוף תבה יש משמעות של הקטנה – **עיבל** מרמז ל**עב** קטן, "**עב קל**". "עב קל" הוא כח המתקת קללות הר עיבל. הפסוק "הנה הוי' רכב על עב קל..."²⁴ פותח נבואה המתארת את ה' רוכב אל תוך עין הסערה, אל עומק הגלות, וממתיקם לישראל. בכניסה לארץ ישראל, עם הרמת אבני הארץ והרגשת 'עוביה'²⁵, זוכים ישראל לכח הכניסה במסירות נפש לעובי קורת היסורים והקושי, תוך מגמה מודעת לחשוף ולגלות את הטוב הפנימי הגנוז בה ולנחול את טוב הארץ.

"ערבים זה לזה"

משמעות שניה של סוד הר **עיבל** קשורה לסוד ה**ערבות** של עם ישראל. על הפסוק "הנסתרת' להוי' א-להינו והנגלת לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת"²⁶ מסביר רש"י: "נקוד על 'לנו ולבנינו' לדרוש שאף על הנגלות לא ענש את הרבים עד שעברו את הירדן, משקבלו עליהם את השבועה בה גרזים ובהר עיבל ונעשו ערבים זה לזה". **יא** הנקודות (על האותיות "לנו ולבנינו ע") רומזות

"שמחה פורצת גדר" לפרוץ את גדרי הטבע ולהמשיך לתוכו סדר על-טבעי²⁷. ארץ ישראל נקנית ביסורים כי בה צריך לחיות בטבע אלקי, וכל עוד לא חודרים לפנימיות הטוב האלקי הוא נתפס כדין ויסורים (בסגנון אחר, בתוך ה"מצפון תפתח הרעה"²⁸ של הר עיבל, הצפוני להר גריזים, גנוז "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך"²⁹). מסיבה זו, השבט הראשון שניצב על הר עיבל הוא ראובן, הבכור הנוטל פי שנים מאחיו – ראובן זוכה לברכות הגלויות ובנוסף להן גם לברכות הסמויות בתוך הקללות.

להכנס לעין הסערה

כדי לעמוד על כח 'הר השמחה' להפוך קללה לברכה נתבונן במשמעויות של "עיבל": נראה שהשער העיקרי ב**עיבל** הוא **עב** (וה-ל נוספת בסוף לבטא הקטנה, כדלקמן). **עיבל** רומז ל"**עב** הענון" – ערפל המחשיך את האור ומ**עיב** עליו. **עב** הוא גם מלשון **עובי**, בטוי ל"כח המעמיק" בנפש, הכח לחדור לעובי הקורה בכל נושא. אכן, גם העובי מעיב ומחשיך – סתם אור הוא גלוי ושטחי יחסית, ונדרש כח חדירה פנימי ומיוחד לחשיפת המסתתר בעומק-עובי הדברים, כשבניתים נדמים הדברים מבחוץ כחשוכים.

בתנ"ך רמוז סוד העב בפסוק "איכה יעיב באפו"³⁰ – אפו-זעמו של ה' מעיב על הברכה ולאדם מתגלות קללה וצער (עד שאפילו משה רבינו ע"ה אמר "יגרתני מפני האף

ז מעלת הארומים היא על דרך מעלת מצוות לא-תעשה על מצוות עשה – "שמיי עם יה ששה, זכרי' עם וה רמח" (זהר ח"א כד, א). **ששה** מצוות לא-תעשה שייכות ל-**יה**, "הנסתרת", ו-**רמח** מצוות לא תעשה שייכות ל-**הוה**, "והנגלת" (דברים כט, כח). יחסית, ה-**הוה** שייכים לממד הטבע (ששת ימי המעשה) ו-**יה** שייכים לממד העל-טבעי (ידיעת השלילה בארומים).

ח ירמיה א, ד.
ט תהלים לא, כ.
י שמות יט, ט.
יא איכה ב, א.

יב דברים ט, יט.

יג ראה לקו"ת תחלת פרשת ראה.

יד ראה ד"ה "משכיל לאיתן האזרחי" תרל"ה וד"ה "בסוכות תשב"ו" תש"מ פ"ד (וש"נ).

טו בלקו"מ קטו מבואר הפסוק "ומשה נגש אל הערפל אשר שם הא-להים": משה הוא תוקף הדעת המאפשר לחדור לתוך כל ערפל ומניעה ולחשוף את ה' עצמו בתוכה.

טז ישעיה יט, א.

יז ראה ירושלמי שביעית פ"ד ה"ז (ובפנ"מ שם).

יח דברים כט, חכ.

מרשית השנה ועד אחרית שנה^{כב} – פסוק עליו דרשו חז"ל^{כג} "כל שנה שהיא רשה בתחילתה [רשיות' חסר] מתעשרת בסופה".

המודעות הפנימית של הר עיבל היא מודעות של המתפלל החפץ לזכות לעושר רב וכל טוב (בסוד "הרוצה להעשיר יצפין"^{כה} האמור בהר צפוני זה, ההר של "מצפון תפתח הרעה" כנ"ל) ויודע שלשם כך עליו להגיע לנקודת אין, להיות רש בתחילתו, ומתוך כך להתעשר בסופו (משא"כ "הרוצה להחכים ידרים" היינו ברכת הר גרזים המתפתחת אט אט, ולא במהפך מקללה לברכה).

הכנעה, הבדלה, המתקה

שלוש משמעויות אלו בעיבל הן מהלך של הכנעה-הבדלה-המתקה^{כו} בתוך סוד ספיגת והמתקת הקללות:

הרוכב על עב קל אל תוך עב הענן מקבל יסורים בהכנעה תוך מודעות לטוב שבהם; בקבלת הערבות נבדלים ישראל מהאומות (ואז מקבל העונש המשותף משמעות שונה, שטמון בה גם יחוד טוב ומבטיח); בתפלה להשגחת "עיני ולבי שם" נמתקת הקללה, והיא פתח לעושר רב ועצום.

לסוד יא סממני הקטורת, בהם כלולה החלבנה (בעלת הריח הרע) עם כל הבשמים – זהו סוד הערבות, עם כניסתם לארץ הופכים ישראל ל**צבור** בו כלולים צדיקים בינונים ורשעים^{כז}.

בהרי גרזים ועיבל יחד נעשו ישראל "ערבים זה לזה"^{כח}, אך עיקר הערבות שייכת דווקא להר עיבל – הנכונות לערוב לשני ולהשתתף עמו בברכותיו היא אינטרס אנושי פשוט, ועיקר כריתת הברית שבערבות היא בנכונות לשאת עם הזולת גם בעונשיו ובצרותיו. בהר עיבל ערבו ישראל וקבלו אחריות זה על זה, כשהם מסכימים לקבל יסורים ביחד בשמחה (וכהנהגה החסידית לשמוח בשמחת החבר וגם להשתתף בצערו).

"עיני ולבי שם כל הימים"

הר **עיבל** רומז גם לתשובת ה' לבקשת שלמה שה' ישרה את שכינתו בבית המקדש: "והיו **עיני ולבי שם כל הימים**"^{כט} (והוא סוד "המתפלל צריך שיתן **עיניו למטה** [באור ישר – **עין** כסדר, מלמעלה למטה] **ולבו** למעלה [באור חוזר – **לב** הפוך, מלמטה למעלה – **בל**]^{כצ}). מנקודה זו נכנסים ישראל להשגחה של "ארץ אשר... תמיד עיני הוי' א-להיך בה

טו פרדס יוסף על בראשית מט, א.

כ גרזים עיבל הם אותיות "ערבים זה לזה" כאשר מחלקים י אחת ל-ה ו-ה ומחליפים את ה-ג ב-ז ("ערבים זה לזה", וראה יחזקאל מז, יג "גה" במובן של "זה").

כא מלכים-א ט, ג. דהיי"ב ז, טז.

כב יבמות קה, ב.

כג דברים יא, יב.

כד ר"ה טז, ב.

כה ב"ב כה, ב.

כו כש"ט (קה"ח) אות כח.

המהפכה השנייה (1)

דעת הרמב"ם באיסור להנות מדברי תורה

בשנים האחרונות, הרב מלמד על ארבע 'מהפכות' גדולות בהלכות תלמוד תורה: כתיבת התורה שבעל פה, נטילת שכר על לימוד תורה, לימוד תורה לנשים ולימוד תורה לאומות העולם, כאשר היום אנו נמצאים בעיצומה של המהפכה השלישית ובראשיתה של המהפכה הרביעית.

תקציר המהפכה השנייה

לדעת הרמב"ם, אסור להנות מדברי תורה ולהשתמש בלימוד התורה כמקור פרנסה, ויש בדבר זה חילול השם גדול. על כל העוסקים בתורה, כולל החכמים ומלמדי התורה לסוגיהם, לפרנס עצמם במלאכה וכדו' ולעסוק בתורה בזמנם הפנוי, כמו שנהגו רוב חכמי המשנה והגמרא. אולם בעניין זה נעשתה מהפכה, הן בהנהגה למעשה שחלו בה שינויים מאז המשנה והגמרא, והן בפסיקת ההלכה שלא כרמב"ם אלא כדעת גדולי הפוסקים שלומדי התורה וחכמיה יכולים להתפרנס מהציבור (בתנאים מסוימים), כאשר הטעם העיקרי הוא "עת לעשות לה' הפרו תורתך" – זהו צורך השעה לקיום התורה בישראל.

דברי הרמב"ם

בהלכות תלמוד תורה פרק ג', מאריך הרמב"ם במעלת לימוד התורה ובביאור 'כתר תורה' שעולה על כולם, ואומר בין השאר: "[הלכה ו] מי שנשארו לבו לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה, לא יסיח דעתו לדברים אחרים, ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחת... [ז] שמה תאמר, עד שאקבץ ממון אחזור ואקרא, עד שאקנה מה שאני צריך ואפנה מעסקי ואחזור ואקרא. אם תעלה מחשבה זו על לבך אין אתה זוכה לכתרה של תורה לעולם, אלא עשה תורתך

קבע ומלאכתך עראי... [ח] לא כל המרבה בסחורה מחכים, וצונו חכמים הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה... [ט] דברי תורה אינם נמצאים בגסי הרוח ולא בלב כל גבה לב אלא בדכא ושפל רוח שמתאבק בעפר רגלי החכמים ומסיר התאוות ותענוגי הזמן מלבו ועושה מלאכה בכל יום מעט כדי חייו אם לא היה לו מה יאכל ושאר יומו ולילו עוסק בתורה".

אמנם אדם עלול לחשוב, אם כן שהמלאכה עראי והתורה עיקר שמא מוטב שלא אעסוק במלאכה כלל, לכן ממשיך הרמב"ם "[י] כל המשים על לבו שיעסוק בתורה ולא יעשה מלאכה ויתפרנס מן הצדקה, הרי זה חלל את השם ובזה את התורה וכבה מאור הדת וגרם רעה לעצמו ונטל חייו מן העולם הבא. לפי שאסור ליהנות מדברי תורה בעולם הזה. אמרו חכמים כל הנהנה מדברי תורה נטל חייו מן העולם. ועוד צונו ואמרו אל תעשם עטרה להתגדל בהן ולא קרדום לחפור בהן. ועוד צונו ואמרו אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות, וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטילה וגוררת עון. וסוף אדם זה שיהא מלסטם את הבריות. [יא] מעלה גדולה היא למי שהוא מתפרנס ממעשה ידיו, ומדת חסידים הראשונים היא, ובזה זוכה לכל כבוד וטובה שבעולם הזה ולעולם הבא שנאמר 'גינע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך' אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא שכולו טוב".

וכן כתב הרמב"ם בקצרה בפירושו למשנה

אכן, נראה שיש נפקא מינה בין קידוש השם לחילול השם, כיון שיש מציאות אמצעית, כגון מי שאין לו ברירה אלא להתפרנס מן הצדקה, שבוה אין איסור וחילול השם אבל גם אין קידוש השם (וראה עוד לקמן בדברי הכס"מ). ועוד, קידוש השם כאן הוא כאשר אדם עמל בעצמו לפרנסתו, אבל מי שאין לו דאגות פרנסה, כגון בן עשירים ומי שנפלה לו ירושה גדולה וכיו"ב, ודאי אינו מחויב לעשות מלאכה ללא צורך, וודאי שאינו מחלל את השם, אלא שלא זכה שיתקיים על ידו קידוש השם המיוחד.

אמנם, כפי שיתבאר, בהגדרת קידוש השם וחילול השם יש 'גמישות', וזהו תורף הויכוח כאן, כשהחולקים על הרמב"ם יאמרו שקידוש השם הוא דוקא כאשר הציבור דואגים לפרנס את לומדי התורה, והדבר קשור גם לשינויי הזמנים (נקודה הנוגעת גם לשאר המהפכות). ולשון הרמב"ם "מדת חסידים הראשונים" נראה שאין הכוונה שהנהגה זו לא שייכת לכל אדם. באמת כל אחד שזקוק לעבוד לפרנסתו (כמדת רוב האדם, להוציא מי שנפל בחלקו עושר כנ"ל) ויכול לעבוד (להוציא חולה וכיו"ב), הרי עליו לעשות כך ולהיות מקדש השם, אלא שבפועל מי שזוכה לקיים זאת כראוי הוא כ"חסידים הראשונים" ולסתם בני אדם זהו נסיון קשה. בכלל, בהלכות תלמוד תורה במיוחד יש דרישות שלא כל אדם זוכה לקיים (כמו האיסור לשכוח ממשנתו, חיוב ידיעת כל התורה כמבואר בהלכות ת"ת של אדה"ז, וכללות דברי הרמב"ם בפרק ג' על "כתר תורה"), לעומת כל המצוות המעשיות שעל-פי רוב הלכותיהן פשוטות ומוגדרות בכוחו של כל אחד, אלא שדורות הראשונים וחסידים הראשונים מהווים דוגמה ומופת שניתן להגיע למדרגות רמות בתלמוד תורה כראוי (וכן בהמשך הלכות תלמוד תורה, פ"ז

אבות פ"א (יב) "הלל ושמאי קבלו מהם. הלל אומר... ודישתמש בתגא חלף", ומפרש הרמב"ם "ומי שמשתמש בכתר יאבד. רצונו לומר מי שיקח לו התורה לפרנסה". והאריך הרבה בפירושו למשנה אבות פ"ד (ה) "רבי צדוק אומר... ואל תעשה עטרה להתגדל בה ולא קרדום לחתוך בה", וכך היה הלל אומר ודאישתמש בתגא חלף, הא למדת כל הנהגה מדברי תורה נוטל חייו מן העולם". במיוחד יוצא שם הרמב"ם בחריפות נגד אלו המבקשים להטיל את פרנסת תלמידי החכמים כחובה על הציבור. וכן עולה מדבריו שם שאסור לקבל מתנות מיוחדות מאחרים, אלא שיש הטבות מסוימות שזיכתה התורה לתלמידי חכמים (כמו שיתבאר). עוד הזכיר הרמב"ם עניין זה בפירוש המשנה בנדרים (פ"ד מ"ג) ובסנהדרין בהקדמה לפרק חלק (יובא להלן). בתמצית, הרמב"ם סובר שתורה לחוד ומלאכה ופרנסה לחוד, וכל תפקיד שנוגע ללימוד התורה (הן ללמוד והן ללמד) צריך לעשות רק מתוך קיום המצוה הגדולה של לימוד תורה והכרת ערכה. כך נהגו גדולי חכמי ישראל וכך ראוי לנהוג תמיד.

בין חילול השם לקידוש השם

דברי הרמב"ם בפ"ג מהלכות תלמוד תורה נחלקים לשניים: בהלכה י' מדבר על איסורים ("אסור להנות מדברי תורה") וחילול השם, ובהלכה י"א מדבר על "מעלה גדולה" ומדת חסידות ("מדת חסידים הראשונים") שמי שעושה כך אשרי חלקו.

בפשטות, אלו שני צדדים של אותו מטבע: איסור וחילול השם כשנוטל שכר, ומעלה גדולה וקידוש השם כשמקפיד לא לעשות כך אלא כמדת חסידים הראשונים.

א נוסחים אחרים: קדום לאכול מהן, קרדום להשתמש, קרדום לחתוך, קרדום לחפור בו. וראה מרומי שדה נדרים סב, א, ויש להשיב על דבריו.

(כמו שכתבו המפרשים, שלא יהיה לו מה לאכול ויגיע לידי כך). אך מי שפרנסתו מזומנת בלא יגיעה הרי מן השמים לא הצריכהו למלאכה, וכמובן לא יעביר ימיו בבטלהאלא יהיה יגע בתורה (כמו ה'טיילין' לומדי תורה¹), או שיהיה מהעוסקים בצרכי ציבור ובוזה יתייגע לשם שמים – וזו כוונת המשנה בסמיכות הדברים "וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון וכל העמלים עם הצבור יהיו עמלים עמהם לשם שמים", דהיינו ש'מלאכה' יכולה להיות בעסקי פרנסתו ויכולה להיות בעיסוק בצרכי ציבור באמונה.

ובדרך פנימית: מדת כל אדם היא מדת ה'בינוני' (כמבואר בספר התניא), שצריך כל ימיו להלחם ביצר הרע ולהכניעו ונצרך ליגיעה רבה להתיש את יצרו. לכן בדרך כלל עליו להתייגע גם בגשמיות, בעשיית מלאכה: היגיעה בתורה מתקנת את הפנימיות והיגיעה במלאכה מתקנת את החיצונית ומבררת ניצוצות מהמציאות החיצונית. אך אם משמים הזמינו לו פרנסתו בדרך קלה, אזי היגיעה בתורה "יומם ולילה" כפשוטו היא תתיש את יצרו, "מתשת כוחו של אדם".

ורמז: במשנה מוזכרים שני ביטויים, "דרך ארץ" "מלאכה" – ר"ת אדם. דרך ארץ מלאכה עולה תורה. כלומר, על ידי דרך ארץ ומלאכה זוכה האדם לתורה ("זאת התורה אדם"). ועוד, החיבור של דרך ארץ עם תורה הוא חיבור חול עם קודש, וכך האדם עושה גם את מעשה החולין "על טהרת הקודש".

הי"ג, על חסידים הראשונים שהיו שומעים חרפתם ואינם משיבים שכן ראוי לכל אחד לנהוג). תלמוד תורה הוא 'עניין אחר' וכאילו שייך לעולם אחר'.

מי שפרנסתו מצויה

מה שכתבנו שמי שאין לו דאגות פרנסה אינו צריך לעמול במלאכה, כן פשוט מסברא וכן יוצא מדברי הרמב"ם בהלכה ט "ועושה מלאכה בכל יום מעט כדי חייו אם לא היה לו מה יאכל ושאר יומו ולילו עוסק בתורה", כלומר העיסוק במלאכה הוא רק כאשר יש בזה צורך אמיתי, אבל אם פרנסתו מצויה עליו לעסוק כל ימיו בתורה, וכמו שכתב אדה"ז שאדם כזה חייב לקיים "והגית בו יומם ולילה" כמשמעו². אמנם מצאנו שיש עניין בעצם המלאכה, כמו פשט המשנה באבות (פ"ב מ"ב, המשנה שמזכיר הרמב"ם בהלכה י) "יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עון וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון" – והרי במשנה אין רמז שבאים לשלול דווקא פרנסה מן הצדקה, אלא שבכל מקרה צריך לעסוק ב"דרך ארץ" ולא בחיי בטלה. וכן נאמר שחיי נוחות ללא עמל סופם חטא, כמו שנאמר לגבי אשה שאינה עוסקת במלאכה "שהבטלה מביאה לידי זמה"³. אלא שכל זה באדם רגיל שנצרך לפרנסה, ואז יש ערך ביגיעת המלאכה ואם לא יעסוק במלאכה ילסטם את הבריות

ב הלכות ת"ת ג, ה. וכן באו"ח קנו, א "לא אמרו קביעת עתים לתורה אלא במי שצריך לעסוק בדרך ארץ להחיות נפשו ונפשות ביתו אבל מי שא"צ לכך או שמתפרנס משל אחרים חייב לקיים והגית בו יומם ולילה כמשמעו".

ג הל' אישות פכ"א ה"ג.

ד ראה כתובות סא, ב.

הסיפור החסידי

רבי יחיאל מיכל מזלוטשוב | רק לא רבי

רבי יחיאל מיכל מזלוטשוב, המכונה גם "המגיד מזלוטשוב", נולד בשנת ה'תפ"ו לאביו רבי יצחק מדרוהוביטש. רבי יצחק התנגד תחילה לבעל שם טוב, אולם אחר כך הפך למעריצו ושלח אליו את רבי יחיאל מיכל, שהיה לתלמידו ואף שימש אותו שנים אחדות. רבי מיכל הלחין ניגונים נפלאים, כשהמפורסם שבהם נקרא "התעוררות רחמים רבים". בשעת פטירתו ביקש הבעש"ט מתלמידיו לשיר ניגון זה, ובסופו הבטיח לכל אדם שישיר את הניגון הזה בהתעוררות לתשובה, שהוא יצטרף לשירה בכל מקום שיהיה ויעורר עליו רחמים רבים לפני ה'.

היה הראשון מבין צדיקי החסידות שאיחר את זמן התפילה, באומרו: "בדומה לשבט דן, הצועד בסופו של מחנה ישראל ואוסף את האבדות, אוסף אני את כל התפילות חסרות הכוונה ומעלה אותן למקור". רוב ימיו חי רבי מיכל בעניות גדולה, ורק באחרית ימיו זכה לעשירות. אז אמר כי העשירות מרחיבה דעתו של אדם לעבודת ה'. הוא התפרסם בכשרון דרשני רב, וכיהן כמגיד מישרים בקהילות ברודי, קאלק, זלוטשוב ויאמפיל. שימש כמגיד בזלוטשוב עד פטירתו וקבורתו ביאמפאלע בכ"ה באלול ה'תקמ"ו. המגיד מזלאטשוב לא חיבר ספרים, אולם בניו ותלמידיו מרבים לצטט את דבריו בספריהם. מתלמידיו הבולטים: רבי ישכר בער מזלוטשוב, רבי חיים טירר, רבי משולם פייבוש הלר, רבי דוד שלמה אייבישיץ, ורבי מרדכי מנישכיז. בניו היו רבי יוסף מיאמפאלע, אבי שושלת יאמפולה; רבי מרדכי מקרמניץ; רבי יצחק מראדוויל, בעל הספר "אור-יצחק" ואבי חסידות ראדוויל; רבי משה מזוועהיל, מייסד חסידות זוועהיל; רבי בנימין זאב וואלף מזבאריז.

אז ענהו הבעש"ט בשמחה: "ברוך אתה לה' וברוך טעמך! זכאי חולקך בנג עדן, כאשר לא התנשא רוחך ולבך על כל דברי אלה. כי אנכי אך לנסותך באתי, לדעת את אשר בלבבך להטיבך באחריתך".

למקרא הסיפור עולה שאלה פשוטה: אם רחוק כל כך רבי יחיאל מיכל משררת הרבנות, כיצד הפך לאחר מכן לרבי ומנהיג?

תשובה אחת היא שבאותו זמן אכן הדבר לא התאים לו, אך לאחר מכן חש ראוי להנהגה וקיבל עליו את התפקיד. אולם מעבר לבחירת העיתוי הנכון, יש לסירוב הסבר פנימי יותר:

הסיפור הובא בידי התפארת שלמה, כדי לתרץ קושיה: מדוע כאשר מונה יתרו את

וכך מספר אודותיו ר' שלמה מרדומסקי:
פעם אחד הפציר הבעש"ט מאד באחד מגדולי תלמידיו, הוא הרב הקדוש הצדיק ר' מיכלי ז"ל, אשר בני אחת הערים החשובות הפצירו מאד מהבעש"ט לומר לו לקבל הרבנות. ר' יחיאל מיכל לא רצה בשום אופן, עד שכעס עליו הבעש"ט ואמר לו: "אם לא תשמע לדברי אלה, הנה תדע כי אבדת עולמך בזה ובבא", והשיב לו: "אף אם יהיה נאבד חס ושלוש משני עולמים – מכל מקום לא אקבל עלי שררות הרבנות אשר לא נכון לי".

נא להוסיף בהערה: נערך ע"י יהודה הס.
 א תפארת שלמה לפרשת דברים.

רוחני כמרכיב מרכזי. על פי דרך הבעל שם טוב, רבי אמיתי מתקן את נפשות תלמידיו ומקשר אותן למקורן. במיאון הנחרץ שלו, עד כדי מסירות נפש, לימד אותנו הרבי מזלוטשוב עד כמה יש להיזהר מהתנשאות פסולה על הזולת.¹

אך לא רק יועץ או מנהיג קהילה נתקל בניסיון השררה. כל אחד מאיתנו פוגש בו כאשר הוא מתבקש ליעץ בעניין מסוים, או להדריך מישהו בעל ניסיון פחות משלו. מהי התחושה הראשונה הצפה בליבנו? האם אנחנו מרגישים חוסר נעימות מהצבתנו מעל ראשו של מישהו, או מוחמאים מכך עד בלי די? כך כותב רבינו יונה²: "וחייב אדם לחשוב מחשבות להעלות עצות הגונות ומתוקנות לחבירו, וזה אחד מעיקרי דרכי גמילות חסדים". אדם הנדרש ליעץ הוא כנותן צדקה: על המניע היחיד של שניהם להיות אהבה אמיתית לנעזר בהם, ולא רצון להיות עליון עליו.

לעומת ההשפלה שבעצה המתנשאת, אין דבר משמח יותר מעצה נעדרת אנוכיות של חבר טוב. ואכן, מקור דברי רבינו יונה הנזכרים הוא הפסוק במשלי: "שמן וקטרת ישמח לב, ומתק רעהו מעצת נפש"³. עצם המחשבה והדאגה שהושקעו בה, מחממות את הלב ומועילות אף יותר מהעצה עצמה. המתיקות שבידידות היא החסד הגדול ביותר.

תכונות השופטים, הוא מייעץ לקחת אנשים "חכמים, נבונים וידועים...", ואילו משה רבינו מתאר: "ואקח מכם... אנשים חכמים וידועים", בלא להזכיר את תכונת הבינה. וכך אומר התפארת שלמה: נבונים הם המבנינים דבר מתוך דבר, והשופטים לא נהגו ככאלה. מיד כשהוצע להם להיות ראשי ישראל, קיבלו על עצמם את התפקיד בלא להבין שמנהיג אמיתי לא מעוניין להיות כזה. רק מתוך הרגשה אמיתית של צורך אצל הזולת, הוא מגיע למסקנה שמחובתו לפעול. רק כך נעשה למנהיג, למרות תחושתו כי אינו ראוי לכך⁴.

בברכת "השיבה שופטינו כבראשונה ויועצינו כבתחלה", בן הזוג של השופט הוא היועץ. גם בתפקיד זה ישנה חשיבות רבה להרגשת שוויון בין היועץ והמתייעץ, המניעה אותו לסרב לכל משרה רשמית. בפרט אמורים הדברים כלפי יועץ נפשי, החושף מקומות גרישים בנפשו של המטופל. אם ירגיש היועץ כי כך ראוי ונכון להיות – הוא היודע והמבין, ואילו העומד מולו תלוי וחסר – לא יוכל ליעץ לו עצה אמיתית שתחלץ אותו ממצבו. אם ישכיל היועץ לשמר את הסלידה הראשונית ממשרתו, יוכל לתת עצות נכונות ומתיישובות על הלב.

כמובן שתפקיד הרבנות שהוצע לרבי יחיאל מיכל, כלל בתוכו את הייעוץ הנפשי-

ג כך התבטא רבי אורי מסטרליסק, כי "נח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל יהיה רבי וצדיק מפורסם", על משקל "נח לו לאדם שיפיל עצמו בכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים", משום שבפרסומו של אדם לרבי וצדיק יש משום הלבנת פנים כלפי שאר הציבור, שאינו עומד בדרישות הגבוהות שהוא מציג בהתנהגותו.

ד שערי תשובה ש"ג, נד.
ה משלי כ"ז, ט.

ב וראה בהמשך דבריו המתוקים, אודות תחושת משה רבינו עצמו כאשר להנהגה: "...הנה אח"כ כשבאו אל בני ישראל, כן נאמר שם: 'וידבר אהרן את כל הדברים האלה אשר דבר ה' אל משה', אבל משה לא דבר כלום מפני גודל העונה שלא מצא עדיין לבו לדבר בראש העם וליקח עטרה עליהם, רק אל פרעה דברו שניהם כמ"ש 'ואחר באו משה ואהרן ויאמרו אל פרעה. ולבסוף גם ע"ז התלונן משה 'למה הרעות לעם הזה למה זה שלחתני, ר"ל בוודאי אני החייב בדבר שלא שמע פרעה אלי כי איני ראוי לשליחות גדול כזה".

מענות ותשובות

שאלה:

עיקר הלא-טוב, המפריע לעבודה פנימית אמיתית, הוא בזבוז זמן ואנרגיה בחיפוש 'מדרגות', בשקיעה בעצמך ומחשבה איפה אתה נמצא ברוחניות וכו' – כשהכל בעצם הוא חיפוש קבלת שביעות רצון מעצמך. הדבר מגיע מכח המדמה שבנפש, ובעצם זהו שקר עצמי (אין שקר בנפש כמו שמץ גאווה ורצון לקבלת סיפוק, היינו פולחן עצמי, ובלשון הרבי במאמר "מרידה במלכות שמים").

הרבי הרייטסד את "צבאות ה'", והכריז שעל כל חיל בצבאות ה' להלחם ולנצח את האויב הפנימי דהיינו היצה"ר, מקור ישות האדם, הרגשת שביעות רצון מעצמו וקבלת סיפוק מעבודתו. הרבי הדגיש אין-ספור פעמים שעל כל תמים מוטל להתעסק בעבודת התפלה (בהתבוננות, כל חדא וחדא לפום שיעורא דיליה) ובלימוד התורה (נגלה וחסידות) בעיון, ובמיעוט הזמן (לפי כללי הישיבה) להתעסק עם מבצעים. גם בהמשך החיים, כאשר רוב שעות היום מוקדשות למבצעים, עדיין צריך לשמור על קביעות עתים לתורה בעיון ועבודת התפלה בהתבוננות.

ברכה להצלחה רבה בעבודה הפנימית ובשליחות של 'ק'ע א וועלט היינט'!

שאלה:

אני גרוש ולצערי במציאות הנוכחית – בשל אילוצים שונים – הילדים נמצאים שלשה שבועות אצל אמם ושבוע אחד אצלי. כמובן שהמציאות הזו כואבת לי, קודם כל מפני הגעגועים אליהם, וגם מפני הדאגה לחינוכם היהודי המוטל עליי כאביהם. אשמח לברכה והכוונה מהרב.

אני לומד בישיבת 'תום ודעת' בירושלים. לאחרונה התעורר בישיבה דיון – בין התלמידים ובהמשך בהשתתפות הצוות – אודות מהות ותפקיד ההתבוננות לפני התפלה. בהמשך לכך למדנו את מאמר הרבי ד"ה "לא תהיה משכלה בארצך" תשי"ב, ממנו היה נראה לי שדעת הרבי היא שאין להדגיש את העבודה העצמית אלא רק להתעסק בשליחות, "קער א וועלט היינט" [הפוך עולם היום], עד כדי כך שמי שמתעסק בעבודתו הפרטית הוא "מורד במלכות שמים".

אמנם, הבנה זו גורמת אצלי לחלישות דעת שבסוף גם פוגעת במילוי השליחות. האם הבנתי נכון את המאמר? האם לא נדרש איזון נכון בין עבודת ה' הפרטית לשליחות הציבורית?

מענה:

למדנו באריכות בעומק את המאמר – מהמאמרים היסודיים ביותר – לפני למעלה מ-20 שנים ויותר. תתעניין אם ההקלטות מצויות – כדאי מאד לשמוע אותן.

בתמצית, הרבי מסביר במאמר שאין לקבל הרגש שביעות רצון מעבודתו, ולא חלילה שאין לעבוד עבודה אישית. לימוד התורה ועבודת התפלה הן חלק הכרחי משליחות האדם בעולם. בלי לתקן את המדות ולהגיע לרגש פנימי (אהבת ה' פנימית, אהבת ישראל פנימית) אי אפשר להשפיע כדבעי על הזולת (עיקר השליחות כלפי חוץ, וכן אי אפשר להשפיע על הזולת שבקרבתך, הגוף והנפש החיונית, שלכל אחד יש שליחות לקרב גם את עצמו להש"ת, להפוך את העולם הפנימי שלו היום!).

מענה:

מזל טוב! יש להוסיף בשמחה (בטהרתה) –
 "ויספו ענוים בהוי' שמחה" – ולימוד יחד (ענה-
 שמחה עולה יחד ברבוע), החל מתורת הרבי ר'
 בונים שתודפס א"ה בואביטה של השבוע...

שאלה:

האם שייך לומר שיש 'בינוני' (של תניא) בתחום
 מסוים? לדוגמה, האם שייך לומר שמישהו הוא
 'בינוני' לענין חילול שבת (דהיינו שזה משולל אצלו
 לגמרי, לא חטא ולא יחטא לעולם), אבל לענין
 לשון הרע למשל הוא במדרגת 'רשע וטוב לו'?

מענה:

כל ההגדרות של ספר התניא הן מוחלטות,
 ולכן על פי פשט התניא גדר הבינוני הוא 'אדער
 גאר אדער גארנישט' [או הכל או כלום]. אבל
 היות שכמעט ואין בינוני של תניא במציאות
 עולמנו (זו 'בעיה' של ה', וממילא זה בודאי
 לטובה) צריך להגדיר בינוני בשם המושאל, כמו
 שאדה"ז מגדיר צדיק בשם המושאל בפרק א.
 ה'בינוני' בשם המושאל היינו בחור רציני
 שיש לו יראת שמים, לומד בהתמדה ומקיים
 מצוות בהידור ומשתדל לא ליפול במחשבות
 זרות וכו' אך לא תמיד מצליח לגמרי (כמצב
 המתואר ומוסבר גם ב'דרך חיים' לאדמו"ר
 האמצעי). אותו 'בינוני' הוא מציאות מורכבת,
 יש לו זמנים שונים של גדלות וקטנות ויש לו
 גם תחומים שונים של יותר טוב ופחות טוב.
 נמצא שהפשט של הגדרות התניא הוא
 על דרך "מעשה בראשית" ואילו המציאות
 המורכבת היא בגדר "מעשה מרכבה".

תורת החסידות מלמדת אותנו
 שהמדרגה הרביעית-העליונה בארבע
 אותיות שם הוי' ב"ה היא האות י של השם,
 המכוונת כנגד ספירת החכמה. פנימיות
 ספירת החכמה היא בטול ותענוג פנימי
 הבאים יחד עם הברקה של תובנה חדשה
 במציאות (בפרט במציאות בה אתה נמצא
 כעת, שנוצרה בהשגחה פרטית בשילוב
 עם הבחירה החופשית שלך). ענין זה עליך
 לנטוע בילדיך בשבוע האחד מתוך ארבעה
 שאתה נמצא איתם.

ה' ברא את העולם על ידי ספירת החכמה
 – "הוי' בחכמה יסד ארץ" – עולם של טוב
 וחסד. מי ייתן ותבנה עבורך ועבור משפחתך
 עולם חדש ומלא בטוב.

שאלה:

במוסד החינוכי בו אני עובד יש ילד עם מגוון
 בעיות, שיש הטוענים שההשקעה והמאמצים
 לעזור לו הם מעבר ליכולות של המוסד להכיל
 וספק אם ישאו פרי. נודה לברכת ועצת הרב.

מענה:

"כל המציל נפש אחת מישראל כאילו
 הציל עולם מלא". להציל גם על ידי צלותא,
 צריך להתפלל הרבה וה' יעזור.

שאלה:

ברוך ה' אנחנו חוגגים יום נישואין עגול בקרוב.
 נשמח להמלצת הרב אודות קבלה טובה שכדאי
 לקבל על עצמנו.

האקדמיה התורנית

האמנות והאמונה

במדור האקדמיה התורנית אנו עוסקים באחד הפרצופים-מודלים הבסיסיים הקושרים את התורה והמדע יחד. בפרצוף זה, הנקרא פרצוף האקדמיה התורנית, באים כל תחומי הידע האנושי והאלוקי תחת קורת גג אחת ומסודרים לפי מערכת הספירות. בכל פעם נתבונן בענין מסוים היוצא מתוך ההקבלה של פרצוף האקדמיה התורנית ונראה כיצד בכח העיון בכלים של פנימיות התורה ניתן להבין טוב יותר את עולמנו ואת הקשר שבין התורה ובין שאר תחומי הידע האנושי

כוחו הרב של האמן בכך שהוא למעשה בורא עולמות. הוא מוצא דרך לבטאות רעיון רוחני בתוך כלי חומרי. לא לחינם נקראת עבודת האמנות "יצירה" שכן יש בה הד מסוים לאופן בו הקב"ה הוציא את הבריאה ממחשבתו האין סופית שבכח (הנקראת בלשון החסידות: "שיער בעצמו בכח") אל הפועל (המתואר כ"כל מה שעתיד להיות בפועל"). גם האמן מרגיש כיצד מפעמת בתוכו תביעה אין סופית ממש לבטאות את עצמו. למעשה, כל אומן מרגיש שאת ההשראה ליצירתו הוא מקבל באופן לא מודע (או, על דרך הקבלה, מהעל מודע) ולא תבוני ועל כן מקומה של האמנות בספירת הכתר, המייצגת את כוחות העל-מודע שבנפש האדם.

תוקף האמונה והאמנות

אבל דווקא בגלל כך, יש והאומן מתפעם כל כך ממקור השראתו שהוא יכול להרגיש ש"מציאותי מעצמותי", מטבע לשון המתאר את התחושה הקיומית שיש לכל אדם כאשר הוא מתבונן ב"מקורו" ב"מה שקדם לו". מבואר בחסידות שתכונה זו, להרגיש ש"המקור שלי הגבוה ביותר שאין מעליו דבר" נובעת מתוך כוחו המיוחד של הרישא דלא אתידע – כח האמונה שבנפש – ולכן הוא נותן למאמין, בעצמו או בקב"ה, תוקף לא רציונאלי. אכן

אנו עוסקים כעת בהשפעה של האמונה על תחומי הידע והעיסוק האנושי האחרים, הן אלה שבכתר (כמו תורה, בה עסקנו בפעם הקודמת) ואמנות, והן אלה שבספירות התחתונות, ממתמטיקה ועד מדעי המדינה.

שותף למעשה בראשית

הפעם נעסוק בקשר המבורך שבין האמנות ואמונה שתי מלים שנגזרות מאותו שורש, מה שמעצים בהחלט את הקשר ביניהן. קשר חזק בין שני תחומים כמו האמונה והאמנות אינו בהכרח מקל על מציאת האיזון הנכון להשפעה הדדית בין השניים. נתחיל מהמתח ששורר בין האמן ובין האמונה. המתח הזה מופיע לפי חז"ל כבר בסיפור הבריאה. הנחש הסית את חוה לאכול מעץ הדעת האסור בעזרת הטענה, "כִּי יֵדַע אֶת-לֵהִים כִּי בְיָוִם אֶכְלֶם מִמֶּנּוּ וְנִפְקְחוּ עֵינֵיכֶם וְהִיִּיתֶם כַּאֲ-לֵהִים יִדְעֵי טוֹב וָרָע" (בראשית ג, ה). על טענה זו של הנחש ביאר רבי יהושע דסיכנין בשם רבי לוי:

התחיל אומר דלטוריא [לשון הרע] על בוראו, אמר: "מאילן הזה אכל [הקב"ה] וברא העולם, והוא אומר לכם 'לא תאכלו ממנו' – שלא תבראו עולמות אחרים". [והסיבה לכך:] דכל אינש ואינש סני בר אמנותיה [שכל אומן שונא את בני אומנותו]. [בראשית רבה יט, ד]

האולטימטיבי של התורה, בצלאל, שאמנותו נבעה מיכולתו לצרף את האותיות בהן נבראו שמים וארץ. חז"ל מוצאים באותיות את מקור ההשראה. האותיות הן בעת ובעונה אחת מקור הבריאה וכן סוג של רשימו שנשאר אחרי הבריאה וממשיך לשמש מקור אמיתי להשראה הסובייקטיבית אותה מקבל האמן. בצלאל היה אמן כמו שאר האמנים המוכרים בעולם. אלא שהוא בחר למצוא את מקור השראתו באותיות המיוחדות אותן הוריד משה בלוחות הברית. כידוע, הקב"ה נתן את ה"כתב והמכתב" של הכתב האשורי התורני באמצעות לוחות הברית, ויש לומר שמשם לקח בצלאל את מקור ההשראה לאמנות המשכן. כשבצלאל מצא את האות שלו הוא חסה למעשה בצל האלוקות וידע לכוון לדעת עליון – לכוון את דעתו לדעת הקב"ה ולנתב את יצירתו כך שהמשכן אותו תכנן ובנה באמת ישקף את כל מעשה בראשית. ונסביר: במאמרים קודמים שייכנו את האמנות לתחומי הידע המשקפים בעיקר את הפן הסובייקטיבי של העוסק בהם. האמנות מיוחדת בכך שהיא יכולה לשמש הד לסובייקט הפרטי של האמן או להוות ערוץ דרכו מתבטא הפן הסובייקטיבי של הקב"ה בכבודו ובעצמו. כל אמן מבטא באמצעות יצירתו את הסובייקט האישי והפרטי שלו. גדול מהם הוא האמן המוצא את הערוץ אל מקור ההשראה הסובייקטיבי הפרטי שלו בתוך האין סוף של הבורא. על כך רמזו בעלי הסוד כשאמרו שלכל איש ישראל יש אות מיוחדת שלו בתורה וש"ישראל ראשי תבות – יש ששים רבוא אותיות לתורה" (מגלה עמוקות). כשבצלאל מצא את האות המיוחדת לו, כבר ראה כיצד היא מתחברת אל כל האותיות האחרות בתורה וכמאמר רב יהודה בשם רב: "יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ"

המשמעות של המלה אמונה היא גם "תוקף" וזו הסיבה שפעמים רבות אנו מוצאים תוקף קיומי דוקא אצל אותם אמנים אשר מקבלים את ההשראה שלהם בצורה הכי ברורה מלמעלה, אך מתכחשים למקורה האלוקי.

כאשר האומן מרגיש את התוקף שבמקור יצירתו הוא עומד על פי התהום של להאמין לטענת הנחש שאכן הקב"ה צר לו במי ש"מתחרה" איתו על יצירה, או לדחות את דברי הנחש הפנימי הדובר בו. האמת: הפוכה לגמרי. הקב"ה מכריז: "אֲנִי אֶמְרָתִי אֶ-לֵהִים אֶתֶם" (תהלים פב, ו). הקב"ה רוצה שנהיה שותפים עמו במעשה בראשית. לכן הוא חלק את מקור ההשראה הגבוה ביותר עם האדם ומדרכן אותנו למעשה לדבוק בחיים של יצירה אמנותית. היצירה האמנותית יכולה להיות הערוץ הגדול ביותר של חיבור והשלמת הבריאה האלוקית. ומאידך, היא יכולה גם להיות השורש לכל כפירה. השאלה מוטלת על כתפיו של האמן. האם יבחר להיות שותף או שיתעקש להרגיש ש"מציאותי מעצמותי" לגריעותא. אם האומן יזהה את פרץ היצירתיות שבא מלמעלה ככוח האין סוף של הקב"ה בכבודו ובעצמו המערה עליו רוח ממרומים, יעשה בכך שותף למעשה בראשית.

האותיות כמקור להשראת הסובייקט

מעבר ליכולת של האמן לזהות את מקור ההשראה הלא נודע שבקרבו עם הבורא אשר ברא שמים וארץ, ישנה דרך לכתחילאית לגמרי להתחבר עם מקור ההשראה האלוקית המשמשת מקור להשראה הסובייקטיבית של כל אמן ואמן. כיוון שכל ישראל הם מאמינים בני מאמינים, הרי שמקור ההשראה האמנותית שורה על ראשו של כל איש ואשה ישראלים. את דרך הזו למדונו חז"ל באמצעות האמן

את המתבונן בה. והנה, **יצירה אמנותית** שווה **תורה תורה**, כנגד **תורה** שבכתב **ותורה** שבעל פה, התבלין אותו נתן לנו הקב"ה כדי לתקן את היצר, והיא עיקר מקור ההשראה לאמנות היהודית.

כח הציור של הרבי הריי"ץ

למעט היצירה הפלסטית והציורית שהתפתחה במשכן, יהודים בדרך כלל נמנעו מלהביע את עצמם בתמונות בגלל החשש מהגשמת האלוקות (ואפילו הנפש האנושית) הכרוכה באמנות מסוג זה. אולם, הקשר בין האמנות ובין האותיות מוליד את צורת הציור האמנותי היהודי המיוחד: ציור באמצעות הדיבור. על הנפש אמר אדמו"ר האמצעי מליובאוויטש פעם שהיא עשויה מאותיות. כשרון מיוחד יש בהמחשת ציור גשמי באמצעות אותיות מדוברות. וכמו שאמר משה רבינו, גם הקב"ה בחר להתגלות בצורה זו במעמד הר סיני: "קול דְּבָרִים אֲתָם שְׁמָעִים וְתִמְוֶנָה אֵינְכֶם רְאִים זֹלְתִי קוֹל" (דברים ד, יב). היכולת הזו לצייר בעזרת אותיות חודרת ומשפיעה עמוק במיוחד על הנפש, ובדרך כלל אפשר לומר שהיא עושה זאת חזק יותר מכל צורת אמנות אחרת. הצטיין בה במיוחד הרבי הריי"ץ, הרבי השישי בשושלת נשיאי חב"ד, והוא אף הרבה לעסוק במשמעות הציור המילולי כדרך טיפולית המשפיעה על השומע, ובכך נעסוק במאמרים עתידיים.

בחסידות מודגש גם הערך הרב שיש למוזיקה כמלבוש אמנותי המסוגל לשמש שביל לביטוי השרש האלוקי של האמן. על כך היה האדמו"ר הזקן אומר, "הלשון היא קולמוס הלב והניגון הוא קולמוס הנפש" (ספר השיחות תש"ט ע' 278). למוזיקה, כמו לציור המילולי, יכולת מיוחדת להחרט על הלב ולהשפיע בצורה מתמשכת על לב שומעיה.

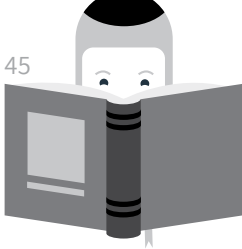
(ילקוט שמעוני תשא שפט). לאחר שבצלאל מצא את המקור הפנימי ממנו נובעת יצירתו ומיקם אותו בתוך תורת משה, הוא הפך להיות שותפו המלא של הקב"ה בבריאה, וממילא כיוון את יצירתו כך שתהיה ערוץ כללי דרכה יכול כל המבקר במשכן להתחבר ולהצטרף אל מקורו הסובייקטיבי.

האותיות מקורן לפני הצמצום הראשון – עולם המלבוש

בעומק יותר, פנימיות התורה מסבירה שכדי לברוא שמים וארץ הקב"ה השתמש באותיות. על סוגיה זו כתבו הקדמונים את דרוש עולם המלבוש המתאר כיצד מ-**רלא** שערים (או זוגות אותיות) פנים ואחור הקב"ה סידר את עולם המלבוש, העולם אשר בתוכו נוצר הצמצום הראשון אותו מתאר האריז"ל ואשר בתוך החלל הפנוי שנוצר בו נברא העולם שלנו – כלומר, רמות התודעה הקיימות בעולם שלנו.

עולם המלבוש משמש לפיכך מקור השראה אין סופי, מקור שהוא טרום שפתי, כפי שהאמנות על שלל גווניה (מוזיקה, ציור וכו') מדברת בלשון שקודמת ללשון. כשמו כן הוא, עולם המלבוש הוא המקום הרוחני ממנו ניתן לשאוב את הכח להפוך את החומר למלבוש לנפש.

גם הנחש היה אמן גדול, במאי ליתר דיוק, ומדבריו לחוה השתלשלה יכולתו להתלבש בתוך האדם ולהשפיע על מעשיו לרעה. על כך אמרו חז"ל שאנו מלובשים ב"עור הנחש" (משכא דחויא), הוא היצר הרע שבנו. כדי לתקן את אמנותו של הנחש במשחק עשה משה רבינו נחש נחושת – מעשה אומן הלוקח את השראתו מההכרה של "לשון נופל על לשון", ובמקרה זה ההשראה היתה להפוך את היצר (הרע של הנחש) ליצירה אמנותית המרפאת

לו בזכות השמחה שלו.
אז על השמחה ועל החשיבות שלה
אשמח שנדבר היום...

אם הפנים שמחה

מתי בדרך כלל אני שמח? כאשר
אני מגלה שיש לי משהו חדש שעבר
לרשותי, שהשגתי אותו. בפעם האחרונה
זה קרה לי כשסבא הגיע והביא לי את
המצלמה החדשה שחלמתי עליה.
תמיד חלמתי, אבל לא ממש האמנתי
שזה יקרה, והנה יש לי! זה קורה לי גם
כשיש משהו שיושב לי על הלב ואני
מתבייש או מפחד לדבר עליו, ואז, כאשר
אני מצליח סוף-סוף להסביר את עצמי,
אני נעשה משחרר ושמח. לא ברור לי
למה, אבל ההרגשה היא שיש לי.

אבל הדרך המעניין הוא בשמחה
שמתגלה אצלי בראש, כשאני תופס
ומשיג משהו חדש בשכל שלי. למשל,
אחרי שהתאמצתי במשך עשרים דקות
לפתור תרגיל מסבך בחשבון. כל זמן
שהייתי טרוד במציאת הדרך לפתרון,
ואפילו ברגע שעליתי על הרעיון לתשובה,
עדין לא היה לי פנאי לשמח. למה? כי
עוד הייתי עסוק במחשבה על התרגיל.
אבל כשהבנתי את הדרך והשלמתי את
הפתרון כבר הייתי מאשר משמחה. על

"ילדים", נכנס אבא והכריז, "נוסעים
לשבת לצפון!"

"מה?!", ההפתעה היתה גמורה, ומיד
אחריה החלה החגיגה: "י-ששששש!!"
"מעגן", אני מהרהר ומתבונן לעצמי,
"למה דוקא 'יש'? מה בעצם יש פה?"

בפרשת כי תבוא מתארים באריכות
הסבל והצרות העלולים להתממש באם
לא גלו בדרךיו של ה'. באמצעה של
סדרת התוכחה מופיע פסוק מפתיע,
שמסביר כיצד הדרךנו למצב החמור
הזה. לא, לא כתוב שהענשים באים
עלינו בגלל עברות שעשינו ואפלו לא
בגלל שהתשלנו בקיים המצוות. הגורם
העקרי הוא "תחת אשר לא עבדת את ה'
אלקיה בשמחה ובטוב לבב מרב כל".

מענין, כי תכף אנחנו כבר מסימים את
חמשה חמשי תורה ולא נתקלנו עד עכשו
במצוה לשמח. בחגים יש מצוה לשמח,
כמו שמפרש בפסוק "ושמחת בחגך",
אבל מצוה מיוחדת לשמח תמיד - אין.
היהודי הקדוש מפרשיסחא היה אומר, כי
השמחה אמנם אינה אחת מתריג מצוות
התורה, אבל בלעדיה לא היינו מקימים
אף אחת מהן. האר"י הקדוש העיד על
עצמו, שכל ההשגות השמימיות אליהן
זכה וזכה את הדורות הבאים אחריו באו

על האכל והבגדים, ובעקר על תשומת הלב שהוא מקדיש לכל אחד מאתנו.

סבה מספיק טובה לשמח, לא?

אבל יש שמחה גדולה עוד יותר, וגם היא על דבר שאנו מקבלים אותו ללא הפסקה – להיות יהודי! ה' בחר בי להיות חלק ממנו, "חלק אלו-ה ממעל ממש"! זה דבר פשוט? ממש לא מובן מאליו, למרות שאני יהודי מאז שנולדתי. אני חושש שאם הייתי בודק את עצמי היטב אני לא בטוח שהייתי מרצה מהתוצאה. יותר נכון, לא בטוח שה' יתברך היה מרצה תמיד מהתנהגות שלי, ואף על פי כן אני עדין יהודי. ה' מאמין בי ולא מתאושש ממני. במפעלים מצליחים מי שלא עובד בחריצות גורם נזק למפעל ודי מהר מקבל לידי מכתב פטוריו. עליו לעזוב את מקום העבודה. מישהו פעם קבל מה' – מנהל העולם – מכתב כזה? להפך, ה' יתברך מעניק לנו כחות מיחדים והזדמנויות רבות להתקרב אליו – "רבה אמונתך!"

שמחה מרב

נחזור אל הפרשה שלנו. את הפסוק לסבת הגלות והצרות אפטר, ויש גם פרשנים שכן מבארים, לפרש כן: למה נגזר עליך כל הסבל? משום שלא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה, ולמה לא עבדת בשמחה את ה'? כי היית שקוע במרדף אחרי הנאות גשמיות, הסתחררת מרב

מה ולמה? כי הפתרון נמצא כבר אצלי בידי, יש לי אותו.

בחסידות מסבר, כי השמחה שבלב קשורה בקשר הדוק עם ספירת הבינה. לפעמים השמחה היא תוצאה של ההבנה, מכך שעמדתי במשימה המאתגרת וצברתי לי ידע חדש שלא היה לי קדם; ולפעמים השמחה היא זו שגורמת ועוזרת לי להבין דברים חדשים. אתם יודעים, כשאדם עצוב הוא בטוח שכל העולם תקוע כמותו, ואז הוא מתאושש מלנסות להבין דברים חדשים. "אני לא מבין וזהו", חושב לו העצוב בלב. אבל כאשר השמחה פורצת אני מרגיש שאפטר הכל, וה' שמחה פורצת גדר". זו שמחה שמביאה הבנה.

השמחה התמידית

אז ממה עלי להיות שמח? אומרים שיהודי טוב עונה בשאלה, אז כן אענה – ממה לא? ... קדם כל, אתה חי ונושם. חשבתם לעצמכם כמה פעמים חזרתם על פעלת הנשימה בשעה האחרונה? אדם מבגר עושה זאת בערך 20 פעמים בדקה, ילד קצת יותר. וביום האחרון? בשנה האחרונה? פעם אחת במעלית שנתקעה מספיקה לי כדי להרגיש את הלחץ כשרק נדמה לי שחסר אויר לנשימה. את האויר, אגב, אנו מקבלים חנם, ללא תשלום. אז דבר ראשון תודה לה' על כל נשימה ונשימה,

מענין. עשו מצהיר על רכושו הרב ואומר
בגאנותו "יש לי רב". פלומר, יש לי הרבה
מאד, אבל תמיד לא יזיק יותר... לעמתי,
יעקב בענותותו מכריז "יש לי כל". מצד
עצמי אין לי כלום, אבל יש לי התקשרות
אמיצה עם ה', המעניק לי שפע בלי סוף,
ולכן לא חסר לי כלום. שמחת היהודי,
שתבטל את סבל הגלות ותחזיר אותנו
לארצנו הקדושה, היא תמיד "מרב כל!"
שנזכר לביאת משיח, היהודי הכי

שמח, שיבוא וישמח אותנו!

שבת שלום ומברך! כ"ז

הצלחה, "מרב כל", ושכחת את ה' ותברך.
זו דגמה לשמחה לא-טובה, שמחה
שבאה מהרגשה שיש לי, בלי לזכר
שכל השפע וההצלחה באים ממנו
ותברך. השמחה בקדשה באה גם היא
מתחושה שיש לי, אלא הדבר שיש לי
הוא אחר לגמרי - "יש הוי' בקרבנו".
המרדף שלנו הוא אחר ה' ותברך, אחר
מצוותיו, אחר הבאת הגאולה האמתית
והשלמה לעולם.

כאשר נפגש יעקב אבינו עם אחיו
הרשע, עשו, נשמע ביניהם חלופי דברים

שאלת השבוע:

במה עלי להתבונן (ולהבין) כדי לבוא לידי שמחה בה'?

בין הפותרים נכונה יגרל משחק קפסה.

תשובות יש לשלח לד"ר ל maosime@gmail.com או בטלפון 079-9211452

עד יום ב' הקרוב.

הפרסיס בחסות:

צעצועי רוזנפלד

יפו 34 ירושלים | טלפקס 02-6240854

העולם הזה – מה אנחנו עושים פה בכלל? בחסידות מדברים על שני סוגי נשמות של גדולי הצדיקים ("ועמך כלם צדיקים") – יש צדיקים עם 'חוש בעולם הזה' וצדיקים שאין להם 'חוש בעולם הזה' (ועל דרך החיוב, צדיקים שיש להם 'חוש בעולם הבא'). יש צדיקים שבעיניהם תכלית עבודת ה' היא התפשטות הגשמיות ונתינת הדעת אך ורק לעולם הבא (שהרי "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה"). אכן, דווקא החסידות מדגישה את חשיבות העולם הזה, מדגישה את ההתבוננות בירידת הנשמה לעולם, שעם כל קשייה היא-היא התכלית – "לעשות לו יתברך דירה בתחתונים" (שעל כן "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא").

הזיקה החסידית לעולם הזה, מציאת השליחות המיוחדת בו וכח החידוש הטמון בנשמות ישראל (המשקף את כח הבריאה יש מאין של העולם כולו) חוזרים את כל השיעורים בחוברת זו. בפרט, השיעור באור החיים משווה בנקודה זו בין בעל אור החיים הקדוש, רבי חיים בן עטר, למורנו הבעל שם טוב, ומראה את הניגוד וההשלמה ביניהם. התכלית אינה 'הכרעה', אלא יחוד נשמות השמים והארץ, שרק הוא יכול לחולל בסופו של דבר חיבור של מעלה ומטה ומימוש היעוד של "דירה בתחתונים".

מעוניין להצטרף לצוות המפיצים של **ואביטה**?

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?

שלח מייל לכתובת: **itiel@pnimi.org.il**

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון במספר **079-9211452**

או במספר **02-5434297** - המספר פתוח לניידים כשרים.

לפניות בנושא העלון: **052-4295164**

pnimi.org.il